TÜRKİYE'DE 15 TEMMUZ BAŞARISIZ DARBE GİRİŞİMİ: KARŞILAŞTIRMALI PERSPEKTİFTEN SEBEPLERİ, SONUÇLARI VE OLASI ETKİLERİ

Temmuz 2016 | **ÖMER ASLAN**

ALSHARQ FORUM RAPOR

ALSHARQ FORUM

TÜRKİYE'DE 15 TEMMUZ BAŞARISIZ DARBE GİRİŞİMİ

Karşılaştırmalı Perspektiften Sebepleri, Sonuçları ve Olası Etkileri

Ömer Aslan

منتدى الشرق
ALSHARQ FORUM

Bu yazının içeriği ile ilgili bütün sorumluluk müellif(ler)ine aittir.

Telif hakkı © 2016, Al Sharq Forum
Her hakkı saklıdır.
Tasarım: Jawad Abazeed
Türkiye'de basılmıştır.

Bu yayının tüm hakları Al Sharq Forum'a aittir. Al Sharq Forum'un izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt, bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Adres: Yenibosna Merkez Mahallesi, 29 Ekim Caddesi.
İstanbul Vizyon Park A1 Blok, Kat:6 No.:52 34197
Bahçelievler / İstanbul / Türkiye.
Telefon: +902126031815
Faks: +902126031665
E-posta: info@sharqforum.org

İçindekiler

Yönetici Özeti	**4**
Giriş	**8**
15 Temmuz Gecesinin Bir Yakın Çekim Fotoğrafı	**11**
'Antika' Bir Darbe Girişimi	**13**
Kilit Unsur Olarak İstihbarat	**15**
Medya Ortamı ve Geçmiş Darbeler	**20**
Zamanlama	**22**
Halkın Yendiği Darbe Girişimi	**25**
Kullanışlı Bir Mit Olarak 'Bölünmüş Ordu' İddiası	**29**
Dış Boyut	**31**
Tavsiyeler	**34**
Uzun Vadeli	**36**
Referanslar	**41**
YAZAR HAKKINDA	**48**
AL SHARQ FORUM HAKKINDA	**48**

Yönetici Özeti

■ 15 Temmuz akşamı Türk silahlı kuvvetleri içerisindeki bir grup asker Cumhuriyet tarihinin yedinci darbe girişimine imza attı.

■ Darbe sonrası soruşturmalar; darbe girişiminin Gülen hareketine mensup subaylar — Türkiye tarafından 2014 yılında terör örgütü olarak belirlenen ve sadece Türkiye devlet yapısı içinde büyük bir temsile sahip olmayan, ama aynı zamanda güçlü uluslararası ağlara sahip gizli bir grup— tarafından başlatıldığına dair pek çok ayrıntıyı ortaya çıkardı.

■ Soğuk Savaş dönemi boyunca herhangi bir hükümeti devirmek ve gücü ele geçirmek için klasik tarzda başvurulan askeri darbelerin 4 temel özelliği bulunmaktaydı: Hız, gizlilik, yasa dışılık ve ana aktör olarak ordunun başı çekmesi.

■ Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından dünyanın birçok yerinde meydana gelmeye devam eden askeri darbe girişimlerinin artık eski moda yöntemlerle başarılı olamayacağı gittikçe netleşti.

■ 15 Temmuz kendisinden önceki herhangi bir darbeye benzemeyen vahşi bir girişimdi. Darbeciler, klasik anlamda bir darbenin olmazsa olmazlarından olan hızlı ve güçlü bir hareket tarzıyla, sabahın erken saatlerine doğru görevlerinin başarıyla tamamlanacağına inanmış görünüyorlardı. Bu sebeple, hayata geçirilmek istenmiş Gülenci cuntanın, darbe girişimine 'Yıldırım Operasyonu' adını vermesi de bundan ileri geliyordu.

■ Bu klasik darbe girişimini mahkûm eden şey Milli İstihbarat Teşkilatının ordu içerisinden teşkilat başkanına yönelik bir saldırı girişimi olabileceğine dair istihbarat almasıydı. Bir darbe girişimi olduğu anlaşıldığında darbeye karşı çıkan insanlar bu sayede, darbe girişimine karşı harekete geçmek ve direnmek için yeterli zamana, cesarete ve gerekli araçlara sahip oldular.

■ 1960 yılında gerçekleştirilen darbede, darbenin beyin takımının Ankara'da bulunan radyo istasyonuna bir yüzbaşı eşliğinde iki piyade eri göndermesi ve orada görevli yaklaşık 50 askerin radyoyu ele geçirdiklerini ve bu askerlerin evlerine gitmeleri gerektiğini söylemeleri yeterliydi. Hatta ulusal tek kanal

olması itibariyle ülkedeki en önemli yayın organının ele geçirilmesi yaklaşık 10 dakika almış olmalıydı.

■ 1980 yılında Türk Silahlı Kuvvetleri'nin (TSK) komuta kademesinden oluşan Genelkurmay, saat gece 03:00 sularında harekete geçip sabahın erken saatlerine doğru darbeyi tamamladığında herhangi bir direnişle karşılaşmamıştı.

■ 1990'ların başından itibaren özel televizyon kanallarının açılması ve televizyonun Türk evlerinde her geçen gün sayılarının artması, 1997 yılında alışılmışın dışında bir darbe yönteminin kullanılmasının sebeplerinden biriydi.

■ 15 Temmuz askeri cuntası, Türkiye'deki yeni medya ortamının doğasını, niteliğini ve gücünü hafife aldı. Bununla birlikte, darbe girişimi gerçekte planlandığı şekilde gece 3'te gerçekleşseydi büyük olasılıkla Türk medyasının büyük bir çoğunluğunun kontrolü de ele geçirilmiş olacaktı.

■ 15 Temmuz askeri cuntasının; Genelkurmay Başkanlığı'nın tüm hareketleri (uçuş, tank sevkiyatı, askeri hareketlilik ve kamyonların kullanımı gibi) derhal durdurması için açık emir vermesine rağmen kati surette geri adım atmaması, cuntanın ülke çapında bir iç savaşı göze alacak kadar gözü dönmüş olduğunu gösteriyordu.

■ 1960 ve 1980 darbelerinden sonra başvurulan sistematik şiddete ve ortaya çıkan kanlı bilançoya rağmen söz konusu darbelerin mimarları, darbe girişimlerinin başarılı olması için silahlara başvurmaktan, darbe sırasında sivil kanı akıtmaktan çekinmişlerdi.

■ Bir darbe planlayan askerler, açık ve basit bir hikâye sunmadan yapılan darbelerin genellikle toplumun geniş kesimlerinin nezdindeki "meşruiyet" eksikliğinin farkındadırlar. Genelkurmay Başkanı Cemal Gürsel de dâhil olmak üzere 1960 darbesinin arka planında yer alan orta rütbeli subayların birçoğu; toplumun, askeri müdahalenin öncesinde insanların bir darbeyi meşru bulacakları doğru zamanı beklemişti.

■ Ülkenin dört bir yanına hâkim olan kaos havası; birçok yerde toplumun geniş kesimlerinin 1980 darbesini sevinçle karşılamasına sebep olmuştu. Darbe öncesindeki toplumsal kargaşa hali bir başka darbe için gerekli koşulları sağlamıştı. 1997 yılında birçok 'sivil' toplum örgütü ve siyasi parti -başta CHP olmak üzere- darbeye açıktan destek verdi. Aslına bakılırsa sivil alanın orduyla darbe sırasında yakın iş birliği içerisinde olması, darbenin klasik bir darbe olarak değil de seküler bir ağ ittifakı yoluyla, yeni tür bir darbe tarzının uygulanmasına imkân tanıdı.

■ 15 Temmuz komplosunun en çarpıcı kısmı ise, darbecilerin herhangi bir tarafsızlık iddiası içerisinde bile olma ihtiyacı hissetmemeleriydi. Tarafsızlık iddiasının olmaması ve toplumu doğrudan bölmekten kaçınmaması açısından; 1960 ve 1980 askeri darbelerinin aksine, 15 Temmuz başarısız darbe girişiminin 1997 darbesinin ruhunu anımsatan özellikte fakat onun daha radikal bir versiyonu olduğu söylenebilir.

■ 15 Temmuz darbe girişimini başlatanlar; birlik bütünlüğü, ekonomik ve siyasal güç projeksiyonu ve etik dış politika sorunlarıyla boğuşan Avrupa Birliği içerisinde yaşanan istikrarsızlığı da fırsat bilmiş olmalı. Ancak daha da önemlisi, darbenin başarılı olması halinde Obama yönetiminin Türkiye'de darbeci yönetime yönelik herhangi bir ciddi yaptırımı gündeme getirmeye gönülsüz davranacağını da düşünmüş olmalılar.

■ Her darbe girişimleri ilk saatlerinde oldukça kırılgandır. Demokratik yollarla seçilmiş bir hükümetin tabiri caizse vahşi bir darbe girişimiyle mücadele ettiği bir anda Obama yönetiminden gelen muğlak mesajlar, darbecilere açık destek olarak algılandı.

■ Askeri okullarda darbe sonrası oluşan havayı kontrol altına almak; özellikle ordunun siyasete müdahaleci zihniyetinin askeri okullar aracılığıyla yayıldığı hatırlanacak olursa, uzun vadede TSK'nın rehabilite edilmesi için ilk adım olur.

■ Hükümet aynı zamanda ordunun, kapılarını toplumun belirli kesimlerine kapattığı eski alışkanlıklarına geri dönmesine izin vermemek noktasında

dikkatli ve ihtiyatlı olmalı. Bu noktada; Gülenci subayların ordunun içine sızmasının kabul edilemez boyutu, muhafazakâr görüşe sahip vatandaşların askeri okullara ve ordunun diğer kademelerine girmesini engellemek için kullanılmamalı.

■ Darbe girişiminin büyük ölçüde Gülenci ağ tarafından başlatıldığından ve gerçekleştirildiğinden emin olunsa da darbeyi başlatanların kim olduğunu bilerek veya bilmeyerek farklı nedenlerle darbe girişimine katılan subaylar da oldu.

■ Balyoz davasının eski sanıklarından bazı isimlerin TSK içerisinde önemli görevlere yeniden getirildiğine dair haberler; başta, mevcut sorunun üstesinden gelindiği algısını beslese de bundan sonra sorun, "kendi içinde bölünmüş bir ordu" değil, fakat bunun yerine ordunun içindeki fraksiyonlar arasında "dengenin olmaması" olabilir.

■ Askeri reformların gündeme getirilmesi ve bunun, hükümetin kısa ve uzun vadeli gündem başlıkları arasına girmesi gerekiyor. Aslına bakılırsa Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) bu durumu, ordunun herhangi bir müdahaleyi meşrulaştırmak için başvurduğu TSK'nın İç Hizmet Kanunu'nda yer alan 35. Maddeyi çıkarmak gibi kimi formel, legal yapıda yapılan düzenlemeler yoluyla büyük ölçüde çözmüştür. Ancak AK Parti yine de bu konunun özünü, ordu için uzun vadeli bir stratejik yeniden yapılandırma ve dönüşüm planı içerisinde ele almalıdır.

Giriş

15 Temmuz günü Türk silahlı kuvvetleri içerisinde farklı rütbelerden bir grup subay Türkiye'de cumhuriyet tarihinin yedinci darbe girişimine kalkıştı. Bu yanıyla 15 Temmuz, Türkiye'deki başarısız darbe girişimlerinin üçüncüsü olarak kayda geçti1. 15 Temmuz gecesi darbeciler, Boğaziçi Köprüsü'nü iki yönlü trafiğe kapatarak İstanbul ve Ankara'daki önemli mevkileri işgal etmeye çalışırken yine İstanbul ve Ankara semalarında da savaş uçakları ve helikopterlerle alçak uçuşlar gerçekleştirdi. Bu sırada belirli noktalara tanklar geniş caddeleri kapatmak için sevk edildi. Başkent Ankara'daki Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), Cumhurbaşkanlığı Konutu, Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) Genel Merkezi, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Polis Özel Harekât Şube Müdürlüğü savaş uçakları ve helikopterlerin hedefi oldu. Darbeciler, TRT genel merkez binasını basarak ve meşhur 'Yurtta Sulh, Cihanda Sulh' ilkesine atıfla 'Yurtta Sulh Konseyi'[2] adına bir darbe bildirisi okuttular. Darbe sonrası gerçekleştirilen soruşturmalar; 2014 yılında terör örgütü olarak tanımlanan ve sadece Türkiye'de devlet yapısının içinde yerleşmiş olmakla kalmayıp güçlü uluslararası ağlara sahip bir kült bir grup tarafından idare edildiğine dair çok daha fazla ayrıntı ortaya çıkardı[3].

Fotoğraf: TRT spikeri darbeci askerlerin dayattıkları bildiriyi canlı yayında okurken

7 Şubat 2012 tarihinde Gülen örgütüne yakınlığı ile bilinen savcılar; AK Parti hükümetinin bilgisi dahilinde gerçekleşmesine rağmen MİT'in Avrupa Birliği'nin (AB) yanı sıra Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) de 'terörist bir örgüt' olarak tanımladığı PKK ile müzakere edildiği gerekçesiyle başlattığı

Darbeciler, TRT genel merkez binasını basarak ve meşhur 'Yurtta Sulh, Cihanda Sulh' ilkesine atıfla 'Yurtta Sulh Konseyi' adına bir darbe bildirisi okuttular

soruşturmalarla gündeme geldi. Bu durum, devlet kademelerine sızarak bürokratik hiyerarşiyi sürekli ihlal eden ve yetkilerini kamu yararı için değil, kendi dar örgüt çıkarları ve örgüt-içi hiyerarşisi lehine kullanan Gülenci ağın teşhir edilmesi için gereken ilk somut gelişmeydi. Dahası, hükümete dönük olarak 'yolsuzluk soruşturması' başlığı altında 17 ve 25 Aralık 2013 tarihlerinde başlatılan operasyonlar, devletin tüm birimlerini kontrol altına almış gizli bir yapının varlığına işaret eden şüpheleri doğruladı. Bu süre zarfında hükümet, polis teşkilatı içerisinde büyük bir dönüşüme gitti ancak tüm bunlar olurken ordu için neredeyse hiçbir bir düzenleme yapmadı. Ordudaki Gülenci yapılanmada yer alan subaylar, 2016 Ağustos'unda yapılması planlanan Yüksek Askeri Şura'da (YAŞ) emekli edileceklerini farketmiş olmalılar. Gerçekten de bu ağa mensup olduğu düşünülen yüzlerce subayın ordudan bahsedilen şurada uzaklaştırılması bekleniyordu[4]. 15 Temmuz darbe girişimine kaynaklık eden dönemin son gelişmelerinin kısa bir okuması, söz konusu darbe girişiminin başlıca planlayıcısının Gülenci ağ olduğuna işaret etmektedir fakat henüz ordudaki diğer subayların bireysel veya grup olarak hangi nedenlerle darbecilerle birlikte hareket ettiğini söylemek henüz zor. Nihayetinde 15 Temmuz, başarısızlıkla sonuçlanan ama kendisinden önceki herhangi bir darbeye de benzemeyen vahşi bir girişimdi. Türkiye'de gerçekleşen geçmiş başarılı ve başarısız tüm darbe girişimlerinin yer aldığı tablo aşağıda gösterilmiştir:

Hükümet, polis teşkilatı içerisinde büyük bir dönüşüme gitti ancak tüm bunlar olurken ordu için neredeyse hiçbir bir düzenleme yapmadı. Ordudaki Gülenci yapılanmada yer alan subaylar, 2016 Ağustos'unda yapılması planlanan Yüksek Askeri Şura'da emekli edileceklerini farketmiş olmalılar. Gerçekten de bu ağa mensup olduğu düşünülen yüzlerce subayın ordudan bahsedilen şurada uzaklaştırılması bekleniyordu

Askeri Darbe	Ölü ve Yaralı Sayısı (darbe girişimi esnasında)		Kullanılan Yöntem	Emir Komuta Zinciri	Halk Desteği	ABD'nin Tepkisi	Hedef	Orduda Bölünme	Başarılı / Başarısız
	Polis / Asker	Sivil							
27 Mayıs 1960	1 cunta üyesi öldü	2	Klasik Darbe	Yok	Kısmen	Tepkisiz	Demokrat Parti ve toplumun dindar kesimi	Evet	Başarılı
22 Şubat 1962	0	Hiç kimse	Klasik Darbe	Yok	Bilinmiyor	Karşı	Askeri yönetim ve hükümet	Evet	Başarısız
21 Mayıs 1963	8 ölü; 26 yaralı		Klasik Darbe	Yok	Bilinmiyor	Karşı	Askeri Yönetim ve hükümet	Evet	Başarısız
19715	-	-	Muhtıra	Var	Bilinmiyor	Destek	SOL	Evet	Başarılı
1980	Hiç Kimse	Hiç kimse	Klasik Darbe	Var	Evet	Destek	Hem sağ hem de sol cenah	Hayır	Başarılı
19976	-	-	İttifak Ağı Darbesi	Var	Kısmen	Destek	Refah Partisi ve toplumun dindar kesimi	Yüksek rütbelerde hayır Alt kademede evet	Başarılı
15 Temmuz 2016	62 / 6 (ölü) 35 ölü/49 yaralı (darbecilerde)	180 ölü 2,193 yaralı (toplam)	Klasik Darbe	Yok	Hayır	Muğlak	Hükümet ve hükümeti destekleyen muhafazakâr kesim.	Evet	Başarısız

Bu çalışma, ilk olarak darbe girişiminin 15 Temmuz gecesi seyrini sunacaktır. Ardından, birkaç farklı açıdan, başarısız darbe girişiminin ülke-içi tarihsel karşılaştırmalı değerlendirmesini yapacaktır. Son olarak, akamete uğratılmış darbenin ardından oluşan yeni durumla başa çıkmak ve bağlantılı sorunları ele almak için kısa vadeli ve orta-uzun vadeli öneriler sunacaktır.

15 Temmuz Gecesinin Bir Yakın Çekim Fotoğrafı

15 Temmuz darbe girişiminin, bazılarının aceleyle iddia ettiği gibi pek de "amatörce bir plan" dâhilinde yapılmadığı gün geçtikçe netlik kazanıyor[7]. Kimi yerli ve yabancı uzmanın yaşadığı kafa karışıklığına ve küçümseyici değerlendirmelerine rağmen,[8] hayata geçirilmek istenen Gülenci cunta Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı alıkoymayı da planlamıştı. Darbeciler, klasikleşmiş bir darbecilik yöntemini takip ederek cumartesi sabahı saat 03:00 sularında darbe girişimini başlatmayı ve potansiyel bir direnişi etkisiz hale getirmek için güvenlik ve iletişim ağlarının yanı sıra kritik altyapı birimlerine saldırmayı planladı. Bir darbe girişiminin akıbetinin, darbecilerin ülke başkentinin de içinde olduğu en büyük birkaç şehri kontrolleri altına alıp alamamalarına bağlı olduğunun farkında olan Gülenci cunta, İstanbul ve Ankara'da kontrolü ele geçirmeye çalıştılar.

Darbecilerin ifşa oldukları izlenimine kapılarak, planladıkları saatten erken harekete geçmek zorunda kalmaları darbe girişiminin akıbetini belirleyen en önemli etkenlerden biri oldu. Darbeciler, saat 21:00 itibariyle darbeyi başlattılar ve bunun sonucunda da planları önemli ölçüde bozuldu. Halk; savaş uçakları İstanbul ve Ankara semaları üzerinde uçmaya başladığında ve insanları korkutup bazı binalara zarar verdiğinde bir şeylerin yolunda gitmediğini anlamaya başladı. Bu sırada askerler, İstanbul'daki iki köprüyü de tuttular ve insanların şehri terk etmelerine izin vermelerine karşın girişlere izin vermediler. Söz konusu ilk hamleler sırasında özel bir televizyon kanalına bağlanan Başbakan Binali Yıldırım; kamuoyuna, ordudaki bazı subayların darbe girişiminde bulunduğunu bildirerek ilk resmi bilgilendirmeyi yaptı. Bu arada darbeciler, Afet Koordinasyon Merkezi'ni (AKOM) ve İstanbul Valiliği'ni işgal ederek kentin kontrolünü ele geçirmeyi de planlamıştı. Klasik darbe girişimlerinde beklendiği üzere tanklar, İstanbul'da Atatürk Havalimanı'nı kontrol altına almaya çalışırken, diğer darbeciler, TRT binasına düzenledikleri

baskında bir haber spikerini, elini tutuşturdukları darbe muhtırasını canlı yayında okuması için tehdit ettiler. Bu sırada Cumhurbaşkanı Erdoğan özel kanallara bağlanarak Başbakan Yıldırım'ın ifadelerini doğruladı ve halkı, tanklara ve darbecilere direnmek için sokaklara davet etti.

Ani bir şok harekatıyla hedef güçleri teslimiyete zorlarken olası direnç noktalarını da engellemek isteyen darbeciler MİT genel merkezine, Emniyet Genel Müdürlüğü'ne, Polis Özel Harekât Şube Müdürlüğü'ne, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne (TBMM) ve daha sonra da Cumhurbaşkanlığı Konutu'na helikopterler ve savaş jetleri ile saldırdı. Siyasi partilerin tamamı darbe girişiminin kabul edilemez olduğunu açıkladılar ve ordudan da önce ordunun darbe girişiminde kurumsal olarak yer almadığı ve ordu içerisinde de darbe girişimine direncin olduğuna dair işaretler ve açıklamalar geldi. TSK'nın içinden gelen açıklamalar, ordu içerisinde darbe girişiminin hiyerarşik olduğunu düşünerek darbeye katılmış olan veya katılması muhtemel subayların fikirlerini değiştirmelerine imkân tanıdı. Kısacası, 15 Temmuz darbe girişimi; karşıt tarafların güçlerine dair dolaşıma sokulan bilginin kontrolü, politikacılar, halk, polis, yargı, darbe karşıtı televizyon kanalları ve darbe karşıtı subaylar sayesinde yenildi.

Fotoğraf: İstanbul Atatürk Havalimanı giriş kapısında bulunan tanklar havalimanını hava trafiğine kapatmaya çalışırken

'Antika' Bir Darbe Girişimi

Soğuk Savaş dönemi boyunca bir hükümeti devirmek için klasik tarzda yapılan askeri darbeler dört temel özelliğe sahipti: Hız, gizlilik, kanun dışılık ve ordunun başlıca aktör ordu olması. Eric Hobsbawm'ın yıllar önce işaret ettiği gibi, "darbeler silahlı kuvvetler tarafından yapılır; pratiğe baktığınızda asla başkaları tarafından yapılmaz[9]. Hız, bir darbe girişiminin başarısı için oldukça önem arz ettiğinden geçmişteki darbelerde de kritik bir rol oynardı. Gana'da General Ocran'ın da belirttiği gibi, '[...] darbelerin başarısı veya başarısızlığı bazı önemli faktörlere bağlıdır. Bunların başında; gizlilik, sürpriz, basit ama yerinde bir planlama ve acımasız bir saldırı eylemi gelir[10]. Darbelerin hızlı bir şekilde gerçekleşmesi gerekirken, darbe öncesi hazırlıkların da bunun aksine dikkatlice ve yavaşça olması gerekir çünkü darbe planlayıcıları, başarısızlık durumunda darbe yapmanın çok maliyetli bir iş olacağını bilirler. Silahlı kuvvetlerin darbe eyleminin ön cephesinde durması, politikacılar da dâhil olmak üzere sivillerin tamamen pasif olduğu anlamına gelmez. Pakistan'dan Latin Amerika'ya kadar birçok vakada vatandaşlar ve siyasetçiler; ordudan, kendi adlarına hükümete müdahalede bulunmasını isteyerek bir anlamda darbeleri meşrulaştırmışlardır. Ayrıca bu amaç uğruna kitlesel protestolar ve gösteriler düzenlemişlerdir. Ancak darbeciler harekete geçtiği anda, sivillerin kamusal alanda toplanması ve sokağa çıkması bu kez istenmez, bu olduğunda sivillerin etkisizleştirilmeleri gerekirdi çünkü halkın olası bir direnişinden her ne pahasına olursa olsun kaçınılması şarttı. Nitekim insanların sokaklara akın ederek bir araya gelip direndiği bir darbe girişimi; bir iç savaşı tetikleyebilir ki böylesi bir durum, genellikle darbe planlayıcılarının en çekindikleri olası sonuçtur[11]. D. J. Goodspeed'in belirttiği üzere; "... Eğer silahlı kuvvetler sadakatle meşru hükümeti desteklerse ve bu amaçla elindeki gücü kullanmaya hazırlanırsa hiçbir darbe girişimi başarıyla sonuçlanmaz. Ancak insanlar, askeri darbeye kararlı bir şekilde karşı çıktığı zaman, böylesi bir durumda iç savaş patlak verebilir. Fakat iç savaşla karşı kaşıya kalındığında da benzer şekilde darbe komplosu başarısızlıkla sonuçlanır."[12]

Fotoğraf: Askerlerin sivil direnişçileri hedef aldığı Boğaziçi Köprüsü'nde konuşlanan tanklar

Soğuk Savaşı müteakiben birçok yerde örneğine rastlandığı üzere askeri darbe girişimlerinde başvurulan eski moda yöntemler terkedilmeye başlandı. Örneğin 1997'deki "28 Şubat Süreci'nde" Türk ordusu, ABD yönetiminin alacağı pozisyonu[13] ve çoğullaştırılmış yerli medya ortamını da dikkate alarak klasik bir darbe yöntemine başvurmadı[14]. Bunun yerine, darbeyi bir sürece yaydı, hükümete karşı çeşitli sivil aktörleri harekete geçirdi ve nihayetinde hükümeti istifaya zorlayan geleneksel olmayan bir darbe yöntemini şeffaf bir şekilde uygulamayı tercih etti[15]. Klasik darbe girişimlerinde darbe olduğunu anladığınız anda artık çok geç iken, 28 Şubat darbe sürecinde herkes bir darbe girişimine şahitlik edildiğinin farkındaydı.

2007 yılında Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in görev süresi dolduğunda, yeni cumhurbaşkanının meclis tarafından seçilmesi gerekiyordu. AK Parti'nin meclisteki üstünlüğü göz önüne alındığında, eşi başörtülü olan Abdullah Gül'ün aday gösterilmesiyle Cumhurbaşkanı Sezer'in yerini alacağı açık bir şekilde anlaşılmış oldu. Gül'ün eşinin başörtülü olmasından endişe duyan ve onu yeterince 'laik' bulmayan ordu bu kez, Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanlığını engellemek için sert ve tehditkâr bir dilin kullanıldığı bir e-muhtıra ile gündeme geldi. Bu süre zarfında ordu, "cumhuriyet mitingleri" ile Gül'ün cumhurbaşkanlığına karşı toplumun farklı muhalif kesimlerini seferber etmeye çalıştı. Buna karşılık hükümet, hemen ertesi gün bir araya gelerek erken seçimler için bir tarih belirleyerek ve bir sonraki cumhurbaşkanını seçmeleri için halkı güçlendirecek bir referandum çağrısı yaparak söz konusu e-muhtırayı bir anlamda boşa çıkaracak bir hamlede bulundu. Kısacası, 2007

yılında görevdeki sivil hükümeti tehdit etmek için elektronik bir muhtıranın dolaşıma girmesi ile ordunun halk karşısındaki bu anti-demokratik tutumu derhal açığa çıktı.

Pakistan ve Mısır'da da silahlı kuvvetler eski moda darbe yöntemlerini bir kenara bıraktılar ve eski tarzda sert darbelerden ziyade siyasete müdahale için ve siyasetçilere karşı yeni bir yöntemi benimsediler[16]. Bu çalışmanın yazarı da dâhil olmak üzere birçok kişi, Türkiye'nin mevcut yapısal koşulları altında herhangi bir tür darbeyi yapmanın imkânsız hale geldiğini düşünürken, son darbe girişimi, başvurulan yöntem itibariyle geçmiş dönemlerden aşina olduğumuz klasik bir darbe girişimiydi. Emekli bir Kuvvet Komutanı kendisiyle yapılan bir röportajda şunları kaydediyordu: "Soğuk Savaş sırasında bir darbeyi tertip etmek kolaydı. Buna göre işe koyulmadan önce 'darbeye başlamadan önce kontrol edilecekler listesinde' incelenecek sadece birkaç madde vardı. Fakat bugün herşey farklı; bir darbe için kışladan ayrılmadan önce onlarca şeyin düşünülmesi gerekiyor. Öte yandan bugün Batı'nın en temel vurgusu siviller ve sivil toplum örgütleri üzerine yoğunlaşmış durumda. Geçmişte üst düzey askeri yetkililer darbe eylemlerinin ön safında yer alırdı ancak artık darbe eylemlerinin üçüncü ve dördüncü sıralarında yer alan subaylarla birlikte sivillerin de darbe eylemlerinin ilk sırasında yer alması gerekiyor"[17]. Farklı rütbelerden birçok general de, Türkiye'de bir darbe yapmanın imkânsız olduğuna dikkat çekerek aynı zamanda bunun akıllıca olmadığını da düşünüyorlardı çünkü ordunun kendisini alay konusu yapmadan bugünün Türkiye'si gibi bir ülkeyi yönetmesinin hem oldukça zor hem de tehlikeli olduğunun farkındalardı[18]. Nitekim geçmişteki darbelerde yer alan askeri yetkililer dahi bugün Türkiye'de bir darbe yapmanın neredeyse imkânsız olduğuna işaret ediyorlar[19]. 15 Temmuz darbe girişimi, söz konusu tahminleri hem yanlış çıkardı hem de bir anlamda teyit etti. 15 Temmuz darbe girişimi ayrıca orduda Gülenci kült yapılanmanın ortaya çıkardığı tehdidinin de ne kadar hafife alındığını ortaya koydu.

Kilit Unsur Olarak İstihbarat

Darbeciler sabahın erken saatlerinde baskın şeklinde yapılacak bir askeri operasyonla darbeyi kimse ne olduğunu anlamadan bitirme planı yapmış olmalılar. Cuntanın darbe girişimine 'Yıldırım Operasyonu' adını vermesi bu bakımdan anlamlı[20]. Ancak istihbaratın darbe olacağı şeklinde olmasa bile

Darbeciler sabahın erken saatlerinde baskın şeklinde yapılacak bir askeri operasyonla darbeyi kimse ne olduğunu anlamadan bitirme planı yapmış olmalılar. Cuntanın darbe girişimine 'Yıldırım Operasyonu' adını vermesi

ordu içerisinde bir hareketlilik olduğuna dair bilgi alması ve bu bilgi doğrultusunda orduda başta Genelkurmay Başkanı ve Kara Kuvvetleri Komutanı nezdinde denetlemeler yapılması, darbecilerin paniğe kapılmasına ve darbe girişimini öne almalarına neden oldu. Bu da darbecilerin darbe başarısı için hayati öneme sahip koordinasyon konusunda başarısız olmalarına, sivillerin başını çektiği bir karşı-koordinasyon hareketinin doğmasına imkân tanıdı[21]. Darbecilerin; darbe planlarının açığa çıkmasından sonra bile hemen teslim olmak yerine kalkışmayı sürdürmeyi tercih etmiş ettiklerinde ortaya çıkması mutlak kanlı tabloyu öngörmediklerini düşünmek saflık olur. Darbecilerin yüzlerce sivil protestocunun öldürülmesine rağmen kalkışmada ısrar etmeleri esasında Mısır'da 3 Temmuz 2013 darbe girişimi esnasında ve hemen sonrasında ordu tarafından gerçekleştirilen kitlesel katliam manzaralarına benzer bir sahne için hazırlıklı olduklarını gösteriyordu. Bir başka deyişle; "darbe girişimin çok hızlı bir şekilde sona ereceğini ve birkaç kayda değer istisna dışında, sivillerin darbe girişimine karşı harekete geçmelerinin önüne geçebileceklerini düşünmüş olmalılar"[22]. Ancak kalkışmanın erkene alınmasıyla darbeye karşı çıkan aktörler, darbeye direniş için yeterli zamana, cesarete ve gerekli araçlara sahip oldular.

Böylesine bir delice darbe girişimini ise yeni ortaya çıkan koşullara rağmen ancak Nitekim emir komuta zincirinin dışında hareket eden askerler başlatabilirdi. Her ne kadar çeşitli istihbarat aktörlerinin nispeten günün geç saatlerine kadar komplodan haberdar olup olmadıkları bilinmese de gecikmiş müdahaleleri sonucunda darbe planı açığa çıktı. İstihbaratın komployu teşhir etmesi, Başbakan Yıldırım'ın "olayları" bir darbe girişimi olarak adlandırabilmesine imkân tanıdı ve bu da darbe karşıtı blokun ilk tohumlarını attı. Ardından medya organları, halkın hatırı sayılır bir bölümü, Cumhurbaşkanı Erdoğan, polis ve darbe karşıtı subaylardan oluşan bu darbe-karşıtı blok bu sayede mükemmel bir koordinasyon ve darbenin başarısız olacağına dair beklentiler oluşturarak darbeyi yendiler.

Fotoğraf: Türkiye'nin 'Tiananmen Anı'. İstanbul Atatürk Havalimanı girişinde sivil bir vatandaş bir tankın önüne uzanmış vaziyette

Türk demokrasisine yöneltilen darbe girişiminin tehdidinin büyüklüğü, 31 Temmuz 2016 tarihi itibariyle gözaltında tutulan ya da tutuklanan hem generaller ile amiraller hem de alt rütbedeki çok sayıda subayın gösterildiği aşağıdaki çizelgelerden anlaşılabilir:

Grafik I: [23]

Grafik II: [24]

Grafik III: [25]

Grafik IV: [26] *Tutuklanan ve Gözaltına Alınan Generaller ve Amirallerin TSK'nın toplam personel sayısına oranı*

Grafik V: [27] *Tutuklu ve Gözaltındaki Polis Memuru Sayısı*

Darbenin başarısız kılınmasının ardında yatan bir başka sır da darbecilerin bilgi tekelini ellerine geçirmelerine izin verilmemiş olmasıydı. Bir darbe girişimi esnasında darbecilerin koordine olmasını ve darbenin başarılı olacağına dair beklentiler yaratmalarına imkân tanırken, darbeye muhalefetin doğmasına engel olacak, muhalefet doğsa bile koordine olmasına izin vermeyecek en önemli unsur iletişim araçlarının kontrolüdür. Zira, darbeye karşı çıkan aktörler, darbeciler istihbaratın haber aldığını düşünerek darbe girişimini öne çekmiş olsalar bile ellerinde koordine olacak iletişim kanalları olmadığı sürece birçok kritik bilgiden muaf olacaklar, sonuçta örneğin darbenin çok güçlü olduğu izlenimine kapılabilirlerdi. Tek haber kanalının TRT televizyonu olduğu dönemlerde darbe yapmak bu bakımdan nispeten daha kolaydı.

Orduda ilk anda darbecilerin yanında yer almayan subayların da darbenin öyle veya böyle gerçekleşeceğine inanmaları ve bunun sonucunda dışında kalmaktansa içinde yer almayı tercih etmeye sevk edilmelerinin bir darbenin başarısının anahtarı" olduğu doğruysa, radyo en geniş kitlelere ulaşmayı sağlayan haberleşme aracı olarak bunu sağlamanın başlıca

1960'larda ve hatta 80'lerde yaşıyor olsaydık muhtemelen insanlar ve politikacılar "yeni medyanın" bugünkü güçlü etkisinden yoksun olacaktı. İstihbarat teşkilatı, o zamanlar darbe planları hakkında önceden bilgi sahibi olsaydı bile, mevcut medya ortamı, siyasetçilerin ve sivillerin darbe girişimlerine karşı etkili bir direniş göstermesini adeta imkânsız kılmaktaydı. 1950'lerden sonra Türkiye'deki en yaygın iletişim aracıydı ve "İhtilal demek, zaten radyonun ele geçirilip, ihtilal bildirisinin okunması demekti"[28]. "Orduda ilk anda darbecilerin yanında yer almayan subayların da darbenin öyle veya böyle gerçekleşeceğine inanmaları ve bunun sonucunda dışında kalmaktansa içinde yer almayı tercih etmeye sevk edilmelerinin bir darbenin başarısının anahtarı"[29] olduğu doğruysa, radyo en geniş kitlelere ulaşmayı sağlayan haberleşme aracı olarak bunu sağlamanın başlıca yoluydu. 15 Temmuz örneğinde olduğu üzere şayet yeni medya çağında yaşamıyor olsaydık ve insanlar hükümeti desteklememiş olsaydı, istihbarat teşkilatının bir darbe girişimi olacağına dair elde ettiği ön bilgi pek fark yaratmazdı. O durumda askeri cuntanın sergileyeceği katı güç, ordunun geri kalanı üzerinde başarılı bir darbeye yol açacak şekilde

sürü psikolojisi, oldu bittiye getirildiğini görme ve kaçınılmaz başarı gibi algıları yaratabilecekti[30]. Geçmiş darbelerin hızlı bir okuması, istihbarat servisinin darbe planını açığa çıkarmasından sonra yeni medya ortamının ne derece önemli olduğunu gösterecektir.

Fotoğraf: Darbe gecesi Cumhurbaşkanı Erdoğan, FaceTime yoluyla CNNTürk ekranlarına bağlanırken

Medya Ortamı ve Geçmiş Darbeler

1960 yılında gerçekleştirilen darbenin beyin takımının, Ankara'da radyo istasyonuna bir yüzbaşı eşliğinde iki eri göndermesi ve görevinin başındaki yaklaşık iki düzine askerden radyoyu ele geçirmelerini istemesi yeterliydi. Ülke genelinde öncelikle medya organlarının kontrolünün ele geçirilmesinin başlıca sebebi buydu[31]. Albay Talat Aydemir liderliğinde, 1962 ve 1963 yıllarında askeri ve sivil yönetimleri devirmeyi hedefleyen iki ayrı karşı-darbe girişimi de başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Aydemir'in başarısızlığının yegâne sebebi, ikinci denemesinde radyo istasyonunu kontrol edememiş olmasıydı. Aydemir anılarında bu nedenle "Tek radyonun bu kadar tesirli silah olduğunu o zaman anladım. Mağlubiyetimizin tek sebebi radyodur"[32] der. 12 1980 darbesine gelindiğinde, o güne dek medya ortamı değişmeden varlığını sürdürmüştü. Televizyon bazı evlere girse de Türk hanelerine nüfuzu bir hayli sınırlıydı ve yalnızca kamu yayın kuruluşu olan TRT kanalı erişime açıktı. Bu durum; insanların, TRT'nin aktardığı şekliyle buradan aldıkları bilgilerin gerçeği yansıtıp yansıtmadığını test edebilecekleri

alternatif bir medyaya erişimini de engelliyordu. Özel TV kuruluşlarının yokluğu, asker ve politikacılar arasındaki eşit olmayan ilişkinin korunmasına yardım ettiği gibi, dönemin koşulları içerisinde düşünüldüğünde oldukça güçlü bir araç olan medya araçlarına eşit koşullarda olmayan erişimi de perdeliyordu. Ancak tüm bu koşullar, 1990'ların ilk yarısında Cumhurbaşkanı olan Turgut Özal yönetimi altında köklü bir değişime uğradı. 1994 yılında Ayşe Öncü şunları kaydedecekti:

> "Ortadoğu bağlamında düşünürsek, Avrupa'dan uydular aracılığıyla kendisini özel yayıncılığa adapte edebilmiş ilk ülke Türkiye'dir. "Yerli" ticari kanallar, uydular yoluyla Türk pazarına yayıldı ve yayın içeriği konusunda Avrupa'daki düzenlemelerden sıyrılmayı başardı. Türkiye neredeyse üç yılda doğrudan devletin kontrolünde olan bir dizi görüntüden, çok sayıda ticari kanalın rekabet ettiği bir yayın bolluğuna geçti. ... Üç yıl içinde, ticari televizyonun simgesel ortamı, Türkiye'de önemli bir kültür politikası alanı olarak ortaya çıkmıştır[33]."

1997 yılında alışılmadık bir yöntemi esas alan darbeciler, 1996 yılında ilan edilen Doğru Yol Partisi (DYP) ile Refah Partisi'nin (RP) ortağı oldukları Refah-Yol koalisyon hükümetine baskı uygulamak için birçok televizyon kanalının, sendikanın, bazı politikacıların ve medya gruplarının gönüllü itaatinden faydalanmıştı. Bu durum askeri cuntanın medya ortamındaki dönüşümleri doğru bir şekilde okuduğunu göstermektedir[34]. Medya ortamındaki bu köklü değişim ve bunun darbeler üzerinde nasıl bir etki yaratabileceği meselesi yeni özel TV kanallarından birinde, Olacak O Kadar başlıklı bir komedi programında gayet güzel bir şekilde resmediliyordu. Program bir skecinde Türkiye'de generallerin darbe girişimini televizyona çıkıp ilan ettiği anı ele alır. Ancak general konuşmasına başladığı her an, konuşması reklamlar tarafından defalarca bölünür. Çileden çıkan darbe lideri generalin şöyle dediği duyulur: "eskiden bir tek televizyon vardı. Albaylardan biri televizyona gider bir el koyardı, iş biterdi. Şimdi öyle değil. Bir sürü televizyon var. El koymakla bitmiyor. Televizyonlara el koyabilmek için ordunun yarısı bölündü. Rütbeli subaylar yetmediği için bazı küçük rütbeli subaylar, onbaşılar bile televizyonlara el koyacak... [Darbe bildirisini okumak için TV önüne çıktığında] Dakka başı reklam giriyor ya, yukarıdan aşağıdan. Bırakın da ağız tadıyla bir darbe yapalım. Yapmıyom darbe marbe."[35]

Darbeciler, ilk önce TRT'ye, daha sonra da özel bir televizyon kanalı olan CNNTürk'e baskın düzenlediler. Bunun da işe yaramadığı anlaşılınca, tüm uydu sinyallerini kesmek amacıyla Türkiye'deki tüm televizyon kanallarının uydu yayınlarının bağlı olduğu TÜRKSAT'a saldırmayı hedeflediler

15 Temmuz darbecileri ise Türkiye'deki yeni medya ortamının doğasını, niteliğini ve gücünü kestirememişti. Darbecilerin çok sayıda televizyon kanalının apoletlileri karşılarında görünce geri adım atacağını ve boyun eğeceğini düşünmüş olmalılar. Yine de şunu söylemek gerekir ki darbe girişimi planlandığı şekilde gece 3'te gerçekleşseydi büyük olasılıkla Türk medyasının büyük bir çoğunluğu bir şekilde ele geçirilmiş olacaktı. Darbecilerin, bir darbenin olmazsa olmazlarından biri olarak ordudaki diğer askerlerin darbenin emir komuta zinciri içerisinde olduğu ve ordunun desteğini alarak başarılı olacağına ve herhangi bir direnişin olası olmadığına[36] ikna etmeleri için hala küçük bir şansları vardı. Tam da bu yüzden darbeciler, ilk önce TRT'ye, daha sonra da özel bir televizyon kanalı olan CNNTürk'e baskın düzenlediler. Bunun da işe yaramadığı anlaşılınca, tüm uydu sinyallerini kesmek amacıyla Türkiye'deki tüm televizyon kanallarının uydu yayınlarının bağlı olduğu TÜRKSAT'a saldırmayı hedeflediler.

Zamanlama

Darbeciler darbenin gerçekleşmesi için planlanan zamanın (ay, gün ve saat), darbenin başarısı için hayati öneme sahip olduğunu biliyor olmalılar. Daha önceki bir örneği hatırlayacak olursak eğer, 27 Mayıs 1960 tarihinde albaylar öncülüğünde gerçekleştirilen darbenin tarihinin; darbecilerin de zihnini fazlasıyla işgal ettiğini hatırlayabiliriz. Darbe planının, darbeden 2 yıl önce -1958'de- açığa çıkmasına rağmen darbeciler, planlarını sürdürmekle birlikte daha da dikkatli davrandılar[37]. Zaman yaklaştığında darbeciler, darbeyi Hindistan Başbakanı Nehru'nun ülkede olduğu 20 Mayıs 1960'ta başlatamayacaklarına karar verdiler. Benzer şekilde, Başbakan Adnan Menderes'in Atina'ya bir ziyarette bulunacağı 26 Mayıs tarihini de darbe için uygun bir zaman olarak görmediler çünkü bu durumda Menderes, ülke içinde darbe olduğunda Türkiye dışında alternatif bir hükümet kurabilir ve yeniden yönetime dönmek için dış yardım çağrısında bulunabilirdi. Bu nedenle darbe planlayıcıları önce Menderes'in Türkiye'de olduğu 20 Mayıs ve 26 Mayıs arasında kendilerini darbe yapmak zorunda hissettiler[38]. Fakat daha sonra planlarını bir kez daha değiştirerek 27 Mayıs günü darbe yapmakta karar kıldılar. 12 Eylül 1980 darbesinde de benzer bir yaklaşım izlenmişti.

Generaller, 1980 yılının Temmuz ayında müdahale etmeye karar vererek bir darbe planı hazırlamışlardı ancak iç koşullar henüz gerektiği kadar olgunlaşmamıştı. Söz konusu planın tarihinde değişikliğe gidilmesi, Temmuz ayında mecliste Başbakan Süleyman Demirel'in beklenmedik şekilde güvenoyu almasıydı nedeniyleydi. Bu durumda TSK da bir darbe, Demirel'in sıkça dile getirdiği 'ordunun CHP'nin maşası olduğu' iddiasını doğrular nitelikte olacağı için darbeyi bir başka tarihe öteledi. Yaklaşan Yüksek Askeri Şura toplantısı da ordu içinde küçük de olsa bir karmaşaya neden olmuştu[39]. Genelkurmay Başkanı Kenan Evren ve arkadaşları, ordu içerisinden direniş ihtimalini ortadan kaldırmak için askeri şuranın bitirilmesini, halk nezdinde olası bir direnişin önüne geçmek içinse sıkıyönetimle yönetilen illerde görevlendirilen komutanlarla iletişime geçerek hem ön raporlar istedi hem de insanların darbeye direnmediğinden emin olunmasını istedi[40].

1960 ve 1980 darbelerinden sonra başvurulan sistematik şiddete ve ortaya çıkan kanlı tabloya rağmen söz konusu darbenin mimarları, darbe girişiminin başarılı olması için silahlara başvurmaktan çekince duydular. 1960 darbesinin planlayıcıları olası bir iç çatışmaya mahal verilmemesinden emin olmak istediler ve bu yüzden da darbe sırasında kan dökmekten kaçındılar. Böylesi bir durumda silahlı bir çatışmaya girmek son çare olurdu

1960 ve 1980 darbelerinden sonra başvurulan sistematik şiddete ve ortaya çıkan kanlı tabloya rağmen söz konusu darbenin mimarları, darbe girişiminin başarılı olması için silahlara başvurmaktan çekince duydular. 1960 darbesinin planlayıcıları olası bir iç çatışmaya mahal verilmemesinden emin olmak istediler ve bu yüzden da darbe sırasında kan dökmekten kaçındılar. Böylesi bir durumda silahlı bir çatışmaya girmek son çare olurdu[41]. 1980 darbesinde görevlendirilen tüm askerlere; "Mecbur kalmadıkça kan dökülmemesine özen gösterilecek. Ancak mecbur kalındığında kesin ve kararlılıkla muhtemel olaylar en şiddetli biçimde bastırılacak. Halkın toplanmasına ve lehte tezahürat yapmasına karşı önlemler alınacaktır." şeklinde bir talimat verilmişti[42]. 1960 ve 1980 darbesinin planlayıcılarının herhangi bir direnişin olmaması için ne yapılması gerektiğini bildiren söz konusu emirlerini akılda tutmamız gerek[43]. Klasik birer darbe olma özelliği taşıyan her iki

darbe sırasında da gözle görülür mahiyette bir direnişin olmaması ve darbenin birkaç saat içinde başlayıp bitmiş olduğu gerçeği, bir çatışma riskini kesinlikle azalttığı için, çok az can kaybına neden oldu[44]. Benzer şekilde herhangi bir direnişin olmadığı 1960 darbesinde de cunta üyelerinin morali yüksekti ve cunta üyeleri aldıkları kararla doğru bir tercih yaptıklarını zannediyorlardı[45]. Ancak 15 Temmuz'da gerçekleşen darbe girişimi, daha önceki örnekler ile kıyaslandığında oldukça farklıydı. Nitekim 15 Temmuz askeri cuntasının; Genelkurmay Başkanlığı'nın tüm askeri hareketliliği (uçuş, tank sevkiyatı, askeri hareketlilik ve kamyonların kullanımı gibi) derhal durdurma emri[46] vermesine rağmen kati surette geri atmaması, ülke çapında bir iç savaşı göze alacak kadar hınçlı olduklarını gösteriyordu. 15 Temmuz darbecilerinin 1960 darbesinden farklı olarak, darbeyi ertelemenin imkânsız olduğunu kabul etmiş olduklarını görebiliriz. Bu durum, genç subaylar bir darbe yapacakları zaman, asla ne yapacaklarını ve neyi yapabileceklerini bilemeyeceğimiz, bu yüzden hiyerarşi-dışı darbelerin daha beklenmedik neticelere yol açabileceği ve daha tehlikeli oldukları yönündeki düşünceyi de doğrular mahiyette[47]. Türkiye'de yaşanan başarısız darbe girişimleriyle karşılaştırıldığında çok sayıda sivil, asker ve polisin yaşamını yitirmesi aslında darbecilerin ne kadar pervasız ve çaresiz olduğunu gösteriyor. Nitekim bu acı gerçek, darbe girişimi sırasında darbeciler arasında geçen Whatsapp sohbet mesajları ile açığa çıkmıştır. Burada, sivillere ateş açma emrinin birkaç kez verildiğini gösteren deliller de mevcuttur[48].

Grafik VI

Halkın Yendiği Darbe Girişimi

Bir darbe planlayan askerler, açık ve basit bir hikâye sunmadan yapılan darbelerin genellikle toplumun geniş kesimlerinin nezdindeki "meşruiyet" eksikliğinin farkındadırlar. Genelkurmay Başkanı Cemal Gürsel ile birlikte 1960 darbesinin ardındaki orta rütbeli subayların birçoğu; darbeyi gerçekleştirmeden önce toplumun bir darbeyi meşru bulacağı doğru zamanı beklemişti. Bu nedenle ülke içinde yaşanan bazı olaylar erken seçimleri işaret ettiğinde ya da siyasi gelişmeler şiddet olaylarına yol açtığı zaman darbeye teşebbüs etmenin daha yerinde olacağını düşündüler[49]. Aslına bakılırsa darbeciler, darbe yapmak için gerekli şartların yoktan var olmasını beklemedi. 60 darbesi öncesinde birçok general ve subay, Ankara'daki Harp Okulu'nu ziyaret ederek buradaki harp okulu öğrencilerini kışkırttı. Bunun yanı sıra CHP lideri Böylelikle darbenin beyin takımı, harp okulu öğrencilerini silahlandırarak darbe girişiminde bizzat yer almalarını istedi[50]. 12 Eylül'e geldiğimizde ise ülkenin dört bir yanına hâkim olan kaos havası; birçok yerde toplumun geniş kesimlerinin 1980 darbesini sevinçle karşılamasına sebep olmuştu. Darbe öncesi gözlenen rahatsızlık, bir başka darbe için gerekli koşulları sağlamıştı. 1997 yılında birçok sivil toplum örgütü ve siyasal parti- başta CHP olmak üzere- darbeye açıktan destek verdi. Aslına bakılırsa sivil alanın orduyla bir anlamda iş birliği içerisinde olması, darbenin klasik değil de seküler bir ittifak ağı yoluyla yeni tür bir yöntemin işleme konması açısından olmazsa olmazdı[51]. 15 Temmuz darbecileri ulusal, bölgesel ve küresel gelişmelerin - Suriye'de iç savaş, PKK terörü ile mücadelenin uzun bir çatışmasızlık sürecinin ardından yeniden başlaması ve çok sayıda şehit verilmesi, Türkiye'de Irak Şam İslam Devleti'nin (IŞİD) artış gösteren terörist saldırıları, Türkiye'nin AB ve ABD ile ilişkilerinde yaşanan sorunların darbeye meşruiyet kazandıracağını düşünmüş olmalılar. 15 Temmuz darbe girişiminin en tarihi özelliklerinden birisi halkın yakın tarihimizde ilk kez bir darbe girişimine karşı direnmesi oldu.

Özenle planlanmış darbe girişimi akamete uğratılınca, darbenin kabul edilemez olduğu ve yeni medya ortamı faktörü bir anlamda devreye girmiş oldu. Diğer televizyon kanallarının darbe karşıtı duruşu ve hemen akabinde Başbakan Yıldırım'ın darbe girişiminin emir komuta zinciri içerisinde olmadığını aktardığı görüntülerin televizyonlara yansıması ile TRT'ye yapılan baskın ve burada yapılan korsan darbe bildirisi sanıldığı kadar etkili olamadı. Nitekim daha sonra Cumhurbaşkanının özel bir televizyon kanalı aracılığıyla

halka, darbeye karşı sokağa çıkmaları yönünde verdiği mesaj tüm Türkiye'ye ulaştı. Bunun yanı sıra neredeyse bundan önceki darbelerin tümünde Diyanet İşleri Başkanlığı (Diyanet), darbelere ya açıktan destek vermişti ya da darbenin karşı duracak uygun bir zeminden yoksundu. Fakat bu kez Diyanet, darbenin karşısında durdu. Diyanet, Türkiye'ye dönük varoluşsal bir saldırının gerçekleştirildiğini en etkili şekilde aktardı.

Fotoğraf: İnsanlar bir tankın üzerinde darbe girişimine karşı direnirken

15 Temmuz darbe girişiminin diğer bir çarpıcı özelliği de darbecilerin, tarafsız oldukları yönünde herhangi bir beyanda bulunmamalarıydı. Oysa 1960 darbesinden sonra askeri cunta, yeni yönetimi "Milli Birlik Komitesi" olarak adlandırarak komünizme karşı "birlik" temasıyla kendisini meşrulaştırırken; 1980 darbesinin askeri yönetimi de kendisini "Milli Güvenlik Konseyi" olarak adlandırarak bir anlamda darbe öncesi kaos ve istikrarsızlıktan sonra duyulan istikrar ve güvenlik ihtiyacına işaret ediyordu. Buna karşılık 15 Temmuz askeri cuntası, kendisine "Yurtta Sulh Konseyi" adını verdiği gibi darbe muhtırası

15 Temmuz darbe girişiminin diğer bir çarpıcı özelliği de darbecilerin, tarafsız oldukları yönünde herhangi bir beyanda bulunmamalarıydı. Oysa 1960 darbesinden sonra askeri cunta, yeni yönetimi "Milli Birlik Komitesi" olarak adlandırarak komünizme karşı "birlik" temasıyla kendisini meşrulaştırırken; 1980 darbesinin askeri yönetimi de kendisini "Milli Güvenlik Konseyi" olarak adlandırarak bir anlamda darbe öncesi kaos ve istikrarsızlıktan sonra duyulan istikrar ve güvenlik ihtiyacına işaret ediyordu. Buna karşılık 15 Temmuz askeri cuntası, kendisine "Yurtta Sulh Konseyi" adını verdiği gibi darbe muhtırası da cuntanın tüm ulus adına hareket ettiğini iddia etmediğini ortaya koyan bir içeriğe sahipti

da cuntanın tüm ulus adına hareket ettiğini iddia etmediğini ortaya koyan bir içeriğe sahipti. Kısacası cunta, toplumu siyah ve beyaz olarak ayırmaktaydı. Bu yanıyla 15 Temmuz darbe girişiminin, 1960 ve 1980 darbelerinden ayrıştığını fakat 1997 darbesinin ruhu ile benzerlikler taşıdığını fakat onun daha radikal bir versiyonu olduğunu söylemek mümkün. 1960 darbesini duyuran Albay Alpaslan Türkeş'in radyoda okuduğu darbe bildirisinde şu cümleler dikkat çekicidir: "Girişilmiş olan bu teşebbüs hiçbir şahsa veya zümreye karşı değildir. İdaremiz hiç kimse hakkında şahsiyete müteallik tecavüzkar bir fiile teşebbüs etmeyeceği gibi, edilmesine de asla müsamaha etmeyecektir. Kim olursa olsun ve hangi partiye mensup olursa olsun, her vatandaş kanunlar ve hukuk prensipleri esaslarına göre muamele görecektir."[52] Bu, anlık bir tutum da değildi; çünkü 1960 cuntasının bazı üyeleri, darbeden sonra eylemlerinin en azından DP'yi, Menderes'in şahsını veya toplumun dindar kesimlerini hedef almadığını resmetmenin önemli olduğunu düşünmeye devam etti. Darbenin bazı üyeleri, hükümeti İsmet İnönü'ye devretmeyi doğru bulmuyordu; nitekim cunta içinde, darbenin CHP'nin yararına, CHP hükümete gelsin diye yapıldığına dair bir anlaşma yoktu[53]. 27 Mayıs 1960 darbesinin aslında bir 'veto darbesi' olduğu doğruydu çünkü 1960 yılında Menderes hükümetinin devrilmesi, bir anlamda daha muhafazakâr kırsal kesimin siyasete katılımını engellemenin bir başka yoluydu[54]. Cunta içerisindeki iç çekişmelerden ve cunta içerisinde darbe karşıtı bir hareketin oluşmasından sonra Menderes'i hedef tahtasına oturtan cunta üyeleri Menderes'i cuntanın geri kalanı üzerinde etkili olmak için idam etti çünkü hayatta kalması halinde onun kalıcı, güçlü çekiciliğinden etkilenecek muhafazakâr kitleler sokaklara dökülerek bir dizi sıkıntıya yol açabilirdi[55].

Darbeden sorumlu tutulan 'zihniyet' ve onun bazı temsilcileri[56], kendilerini doğal olarak CHP ve lideri İsmet İnönü'ye yakın buluyordu[57] ki darbenin ilk planlayıcılarından bazıları, yarısının diğer yarısının karşısında olduğu bir ülkeyi yönetmenin pek de mümkün olmadığını biliyorlardı. Çünkü asker, yönetime el koyunca muhatabı siyasi partiler değil, tüm ulus olacaktı[58]. Benzer şekilde 1980 darbesinde yönetimin devralınmasının en önemli yönü, darbecilerin herhangi bir özel, sivil veya bürokratik grupla özdeşleşmemesiydi[59]. 1988 yılından 1990'a kadar TSK bünyesindeki Özel Kuvvetler Komutanlığı'nın başında olan ve Milli Güvenlik Kurulu (MGK) Genel Sekreterliği görevinde de

bulunan Emekli General Sabri Yirmibeşoğlu'na göre; 1980 darbesinin tüm siyasi partileri kapsayacak şekilde sergilediği tarafsızlık tutumu, istisnasız bir şekilde tüm partilere dönük olarak uygulanan tasfiyeler ile resmedilmek isteniyordu[60]. Doğrusunu söylemek gerekirse Genelkurmay Başkanı Kenan Evren; 1960 darbesinde, cunta yönetiminin Demokrat Parti'ye karşı CHP'den destek alan bir pozisyonda olmasını doğru bulmamıştı ve bu nedenle 1980 cuntası öyle yapmadı. Çünkü onlar için mevcut sorunların kökeninde istisnasız tüm siyasi partiler yatıyordu[61].

Diğer yandan 28 Şubat darbesi toplumun belli bir kesimini hedefledi. Bu nedenle de 28 Şubat, ardında acı bir tat bıraktı ve silahlı kuvvetler içinde oldukça derin ayrılıklar yarattı. Sonuç olarak toplum ve devlet ilişkisinde halkın; devlete, siyasete ve orduya olan güveni sarsılmış oldu[62]. Kendisiyle yaptığım görüşmede yüksek rütbeli bir general, "1997 darbecilerinin" tüm subay birliklerinin kendileri gibi ateist olduğunu düşündüğünü aktarıyordu. Dahası; alt rütbeli subayların, ne olup bittiğini ve üst düzey generallerin dindar/muhafazakarlara karşı neden bu şekilde davrandıklarını anlamadığını fakat emir komuta zincirinin dışına çıkamadıklarından buna karşı bir şey de yapamadıklarını ekliyordu. Son olarak, çok sayıda askeri personelin bu nedenle kırgın olduğunu söylüyordu[63].

15 Temmuz gecesi TRT'de okutulan korsan darbe bildirisinin metni ile 1960 ve 1980 darbelerinin bildiri metinlerini kıyaslayacak olursak, önceki darbelerin hiçbirinde görevinin başındaki hükümetin bu kadar açık ve doğrudan ihanet ile suçlanmadığı görürüz. Oysa son darbe girişiminde hükümet, doğrudan derin bir ihanetle suçlanmaktaydı. Bunun yanı sıra 15 Temmuz cuntası; yalnızca Cumhurbaşkanı ve hükümeti değil, aynı zamanda hükümetle uzaktan yakından ilişkili tüm kişi ve kurumları ihanetle suçluyordu

15 Temmuz gecesi TRT'de okutulan korsan darbe bildirisinin metni ile 1960 ve 1980 darbelerinin bildiri metinlerini kıyaslayacak olursak, önceki darbelerin hiçbirinde görevinin başındaki hükümetin bu kadar açık ve doğrudan ihanet ile suçlanmadığı görürüz. Oysa son darbe girişiminde hükümet, doğrudan derin bir ihanetle suçlanmaktaydı. Bunun yanı sıra 15 Temmuz cuntası; yalnızca Cumhurbaşkanı ve hükümeti değil, aynı zamanda hükümetle uzaktan yakından ilişkili tüm kişi ve kurumları ihanetle

suçluyordu[64]. Bu durum; kendisini Müslüman olarak tanımlayan Gülenci subayların yalnızca hükümeti değil, hükümetle herhangi bir şekilde ilişkili olan geniş halk kesimlerini de hedef aldığını gösteriyordu. TRT'de okunan korsan darbe bildirisi her ne kadar meşruiyet elde etme girişimi sırasında "ulusalcı" hassasiyetleri yansıtmış olsa da darbe girişiminin aslında çok açık bir şekilde siyasi, sosyal, ekonomik ve dini hedefleri vardı.

Darbenin detaylarından bihaber bazı uzmanların söylediklerinin aksine bu darbe teşebbüsü, muhtemelen ne TSK'yi ne de halkı 28 Şubat kadar bölerdi[65]. 28 Şubat'ta darbeyi gerçekleştiren üst düzey generaller darbe sürecine sahip çıkar ve Refahyol sonrasında bile devamını "gerekirse 1000 yıl bile sürebilir" diyerek garanti ederken, 15 Temmuz'a yapışan 'Gülenci darbe' etiketi TSK'nın bu darbe girişimini reddetmesini kolaylaştırır[66]. Burada bir miktar spekülasyon yapmak istersek; 15 Temmuz darbe girişiminin, başarılı olması durumunda karşı darbe girişiminin gerçekleşmesinin işten bile olmadığını söyleyebiliriz. Böylesi bir senaryoda silahlı kuvvetlerin geri kalanı; darbenin, TSK'nın büyük oranda bilgisi dâhilinde olmadığını ve ordu içerisindeki 'birlik ruhuna' yabancı bir şekilde hareket ederek partizan çıkarlara hizmet eden dar bir subay kliği tarafından başlatılıp icra edildiğini fark edecekti. Peki TSK bu darbe girişimi sonrasında güç kaybetti mi?

Kullanışlı Bir Mit Olarak 'Bölünmüş Ordu' İddiası

'Bölünmüş ordu' iddiasına daha ayrıntılı bir tarihsel perspektiften yaklaşmak bizi, tarihin her döneminde ve beklendiği üzere TSK'nın parçalı olduğu gerçeğine götürecektir. Genel itibariyle ordular içerisindeki bölünmenin hemen ilk katmanı; tahsis edilen eşit olmayan kaynaklar ve ona denk gelen politik güç anlamında kara, hava ve deniz olmak üzere üç ayrı kuvvet yapısına dayanır. Örneğin Türkiye ve Pakistan'daki askeri darbe girişimleri incelendiğinde, hava kuvvetlerinin nadiren darbe planlayıcıları içerisinde yer aldığı görülecektir. Çünkü darbe girişimlerinde genellikle kara kuvvetleri başı çeker. Deniz veya hava kuvvetlerinin ise bir darbenin sonucu üzerindeki etkisi minimal ve rastlantısal kalır. Hava kuvvetleri kullanıldığında bu darbecilerin güçlü oldukları intibaını vermek içindir ancak kara güçlerinin destek vermediği bir darbe kalkışmasının yalnızca hava gücüyle başarılması neredeyse imkansızdır. Nitekim 15 Temmuz darbecilerinin kuvvet komutanlıkları arasında deniz ve

hava kuvvetleri içerisinde çok sayıda olması, fakat kara kuvvetleri içerisindeki yetersizliği, darbe girişimini akamete uğratan oldukça önemli bir faktör oldu. Bu durum, darbe teşebbüsünün sonucuna bağlı olarak (başarılı veya başarısız) her iki yöne de kayabilecek 'stratejik beklemede kalanların' sayısını otomatik olarak arttırmıştır. Nitekim, olası bir darbeyi yürütebilmek için sayı ve kaynak bakımından daha üstün olduğu ayan beyan ortada olan kara kuvvetleri, kendisini 'üstün gören' hava kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen bir darbe girişimine karşı durabilirdi. Türk ordusu, yıllarca bu politik anlamda zararsız bölünmelerin farkında olarak işleyişini sürdürdü. En iyimser tahminle, İnönü yönetimine karşı ordu içerisinden cuntaların belirdiği 1940'lerden itibaren TSK zaten oldukça bölünmüş bir vaziyetteydi67. Demokrat Parti'ye ordu içerisinde farklı kademelerden gelen destek de TSK içinde ayrışmalar doğurmuştu. 1950'lerde yurtdışı eğitimlerinde son teknoloji silahlarla tanışan ve en yeni taktikleri öğrenen genç subaylar askeri hiyerarşi içerisinde yukarı doğru hareketlilikleri kıdemli ama antika generaller tarafından engellendiği için de üst kademeye karşı öfkeliydi. Söz konusu bölünmeler 1960'lara dek sürse de Yunanistan ile krize neden olan Kıbrıs meselesi sonrası bir anlamda hasıraltı edildi. 1970'li yıllara gelindiğinde Türkiye'de sol tandanslı radikal gruplar arasında yaygınlık kazanan sert Amerikan karşıtlığı, şaşırtıcı bir şekilde TSK içinde de destek buldu. İstanbul'daki ABD Başkonsolosluğu tarafından 1967 yılında Dışişleri Bakanlığına gönderilen bir notta, Konsolosluğun silahlı kuvvetler içerisindeki sol eğilimin farkında olduğu belirtiliyordu: "Türk ordusundaki subaylar, müttefik filosuna protesto eden göstericilerin kendilerini omuzlarda taşımalarına izin vermiştir. Bunun ne anlama geldiğini tekrar tekrar dile getirmenin bir anlamı yok"[68]. ABD Donanması 6. Filo ziyaretlerine karşı gelişen sert halk muhalefetinin, genç göstericilerden başlayıp Türk Donanmasının üst kademelerine kadar yayıldığından"[69], hatta Hava Kuvvetleri'ne de sirayet ettiğinden dert yanılıyordu. Hava ve Deniz Kuvvetleri 27 Mayıs'tan sonra geçen yıllarda devriminin "asil" hedeflerinin yerine getirilmediğini düşünen subaylarla doluydu[70]. 28 Şubat darbesinin orduda neden olduğu bölünmelerden yukarıda bahsetmiştik. 2000'li yıllarda da 'hükümetin niyetleri', 'ordunun siyasal sistemdeki rolü', 'yeni bir darbenin imkanatı', ve 'AB ile ilişkiler' gibi konularda ordu içerisinde ciddi ayrışmalar oldu. Kısaca denebilir ki fikren yekvücut bir Türk ordusuna işaret edilebileceğimiz bir on yıl bulmak zordur.

Dış Boyut

Tüm darbeciler, darbenin planlama aşamasında hem iç hem de dış konjonktürü dikkate alır. Darbeler çok riskli girişimler olduklarından, genellikle darbeciler harekete geçmeden önce söz konusu her iki durum da dikkate alınır. Nitekim Türkiye'de gerçekleşen dört başarılı darbede de harekete geçilmeden evvel hem iç direnç hem de dış destek olasılığı dikkate alınmıştır. Bu anlamda ABD, Türkiye'deki hükümetlerin ordu tarafından alaşağı edilmesine karar verildiğinde göz önünde bulundurulması gereken en önemli siyasal dış aktördür. Bu durum, erken Soğuk Savaş döneminde standart haline geldiğinden ABD, darbe sonrası askeri hükümetlere tanınmayı kabul veya reddetme konusunda özel bir politika geliştirmiştir. ABD'nin uzun süredir devam eden darbelere karşı tanınması politikası dört kritere dayanır:

1. Mevcut darbe yönetiminin ülke içinde tam kontrole sahip olup olmadığı
2. Darbenin kansız olup olmadığı
3. Uluslararası yükümlülüklerin yerine getirileceğine dair söz verilip verilmediği
4. Darbecilerin Büyükelçilik tarafından bilinen kimseler olup olmadığı yani, darbecilerin Batı yanlısı olup olmadığı[71].

Bu koşullar tabii ki bir tanesi yerine gelmediğinde ABD'nin o darbeden sonra kurulan hükümeti tanımayacağı anlamına gelmez. Örneğin, ABD 2013'te Mısır'da olduğu gibi darbe girişimlerinde ve sonraların kan dökülmüş olsa da Sisi yönetimini tanımaktan ve askeri, diplomatik, siyasi ve ekonomik yardımda bulunmaktan çekinmemiştir.

Türkiye'de başarılı olan darbeciler her zaman kendi kalkışmalarının startını vermeden önce yukarıdaki kriterlerin üçüncü ve dördüncü maddelerini daima sağlamıştır. 1960 darbesinin orta rütbeli subayları için en büyük tehdit, 1958 yılında Batı yanlısı Irak hükümetinin bir darbeyle yıkılmasından sonra Türkiye ile ABD arasında iki taraflı olarak imzalanan anlaşma ve ABD'nin bu anlaşmayla, iç istikrarsızlık yaşaması durumunda Menderes'in yardımına koşma ihtimaliydi.

Darbeciler, Menderes hükümetine karşı bir darbenin, 1956 yılında Lübnan Devlet Başkanı Camille Chamoun'un, Nasır tehdidini öne sürerek Amerikan askerlerini ülkeye davet etmesi ve bunun üzerine ABD'nin, Türk ordusunda birçoklarının haberi dahi olmadan Türkiye'deki İncirlik üssüne inmelerine benzer bir Amerikan dış müdahaleyi tetikleyebileceğinden endişe duyuyorlardı[72]. Ancak

darbecilerin bu endişeleri tamamen yersizdi çünkü darbe gerçekleştiğinde ABD, darbecilerinin çoğunun seküler ve Kemalist olduklarını biliyordu ve bu durumun darbecileri tam anlamıyla Batı yanlısı kılmasa da kesinlikle Sovyet yanlısı da yapmadığından fazlasıyla emindi. Amerikan ekonomik ve askeri yardımlarının artması, Türkiye'nin Kore savaşına katılması ve daha fazla Türk subayının Amerika'da askeri eğitim alma imkânı bulması ABD'li makamların darbecileri yakından tanımalarına imkân sağlamıştı. Darbe girişiminin birkaç saat içerisinde tamamlanması ve kan dökülmemesi de ABD tarafının darbeye destek vermesine olanak tanıdı. Nitekim modern Türkiye'deki ilk darbe muhtırasında darbeciler, Batı dünyasına uluslararası yükümlülükleri yerine getirmeye hazır olduklarını ve ABD liderliğinde Ortadoğu'da kurulan Merkez Antlaşma Teşkilatı'na (CENTO) ve NATO'ya bağlı olduklarını bildirmişlerdi. Darbeden sonra ABD'den acilen alınan yardımlar sayesinde, 'güvenilmez' bulunan 5,000 subay ve 235 generalin emekli edilmesi mümkün olmuştu.

ABD, CIA'nın bilgisi dâhilinde olan 1971 darbesinde de bu yönüyle önemli rol oynadı[73]. 1980 darbesinde generallerin Amerikan desteğini güvence altına almaları için çaba sarf etmeleri bile gereksizdi. Komuta kademesi müdahale etmeleri durumunda anlayışla karşılanacaklarına dair garantileri çok önceden almışlardı.

28 Şubat darbecilerinin, klasik bir darbe metodu kullanılarak kanlı sonuçlar doğuran Cezayir darbesine verdiği destekten acı dersler çıkaran ve bir benzerine bu kez bir NATO üyesi olan Türkiye'de tahammül edemeyeceğini düşünen Clinton yönetiminden destek alabilmesi pek olası görünmüyordu. 28 Şubat tamamen farklı ve öncü bir darbe girişimi başlattığında ve hükümeti baskı altına almak için farklı aktörleri bir araya topladığı bir ittifak ağı kurarak Refah-Yol'u istifaya zorladığında ABD bu sürece destek verdi, çünkü bu tarz bir darbe girişiminin sonuçları klasik darbenin taşıdığı riskleri taşımayacak, sonuçları da daha farklı olabilecekti. Cezayir deneyiminden sonra ABD, 1997 yılında ikinci kez kendisini demokrasi ve sekülerizm arasında kalmış buldu[74]. ABD'nin 1997 yılında Türkiye'de aradığı 'laik demokrasi' uğruna, anayasal kaldığı (kanun dışı gözükmediği) ve bir darbe gibi de gözükmediği sürece 28 Şubat sürecini destekledi.

Gülenci cunta da dış boyutun öneminin farkındaydı. Darbe muhtırasında, uluslararası anlaşmaların yanı sıra uluslararası yükümlülüklerin muhafaza edileceği ve bütün ülkelerle iyi ilişkiler kurulmasının umulduğu söyleniyordu. Bunun anlamı çok açık: Türkiye, NATO üyesi kalmaya devam edecek ve dış ilişkilerde Batı dünyasıyla olan iş birliği sürecekti. Başka bir deyişle; şayet darbe girişimi başarılı olsaydı Türkiye, siyasal ve finansal anlamda bir 'eksen kayması' yaşamayacaktı. Öte yandan darbeyi planlayan kimselerin ABD tarafından yakından tanındığını düşünmemizi sağlayacak bazı bilgiler var. ABD'nin TSK'ya olan müdahalelerinin boyutları ile 1950'lerin başından bu yana Türkiye ve ABD arası ikili ilişkilerin temel taşı olan İncirlik Üssü'ndeki bazı ABD'li komutanların darbede yer aldığı[75] düşünüldüğünde, büyük olasılıkla bazı ABD menşeli kurumların (askeri istihbarat ve CIA) yalnızca darbecilerin kim olduğundan değil aynı zamanda darbecilerin siyasal fikirlerinden ve nereye sadakat beslediklerinden de haberdar olduğu söylenebilir. Nitekim tüm bunlar muhtemelen ABD'nin darbe planın da haberdar olduğu anlamına geliyor. Burada, ABD'nin yegâne dış aktör olmadığı akılda tutulmalıdır. Sözgelimi Amerikalı bir kuruluş, darbe planını önceden bilebilir ve sonrasında, sahip olduğu darbe planı bilgisini diğer devlet kurumları ile paylaşmadan darbenin başarısının tadını çıkarabilir. Amerikan tarihi, herhangi bir darbe karşısında Dış İşleri Bakanlığı'nın sessizliğini koruduğu fakat CIA ve Pentagonun ise memnuniyet duyduğu çok sayıda örnek barındırıyor ki bu durum bahse konu üç kurumu açık bir şekilde bir çatışmaya sevk ediyor[76]. 15 Temmuz darbe girişiminde hem CIA hem de ABD ordusuna bağlı askeri İstihbaratın, başlıca şüpheli dış aktörlerden olduğu kuvvetle muhtemel. Çünkü ABD'nin; geçmişten bugüne NATO programları, askeri eğitim ve danışmanlık faaliyetleri yoluyla elde edebildiği TSK içerisindeki nüfuzunun kapması düşünülürse gerek CIA gerek askeri istihbarat olsun, söz konusu iki kurumun darbe hakkında önceden bilgi sahibi olmamaları pek de mümkün değildir.

15 Temmuz darbe girişiminin beyin takımı; iç tutarlılık, ekonomik ve siyasal güç projeksiyonundaki sorunlar ve etik sallantılarla boğuşan AB içerisinde yaşanan istikrarsızlığı bir anlamda fırsat bilmişti. Ancak daha da önemlisi, bir darbe olması halinde Beyaz Saray'daki son beş ayına giren Obama yönetiminin Türkiye'ye dönük ağır yaptırımları gündeme getirmekte isteksiz davranacağını da düşünmüş olabilirlerdi. Dönemin Dışişleri Bakanı John Kerry'nin darbe

haberine dönük olarak vermiş olduğu ani reaksiyon ders alınması gereken bir mahiyetteydi. Yapmış olduğu açıklamada 'istikrar ve barışın' zarar getirmeyeceğini umduğunu ifade ediyordu[77]. ABD'den hükümet için gelen destek mesajı; Kerry ve Obama'nın açıklamalarından sonra ve birçok önde gelen ismin darbe girişiminin başarısız olduğu yönünde mesajlar vermeye başlamasından sonra, gece 2:02 gibi geç bir vakitte geldi. "Başkan ve Dışişleri Bakanı; Türkiye'deki tüm partilerin, demokratik yollarla seçilmiş Türk hükümetini desteklemesi ve herhangi bir şiddet olayının yanı sıra kanlı bir çatışmadan kaçınılması gerektiği konusunda hemfikirdir."[78] Bu, geç kalınmış olmakla birlikte zayıf bir açıklamaydı. Çünkü demokratik yollarla seçilmiş bir hükümetin henüz kısır bir darbe girişimiyle mücadele ettiği bir zaman aralığında Amerika'dan gelen muğlak bir mesaj, neredeyse tüm çevreler açısından darbe planlayıcılarına destek olarak algılandı. Oysa o gece esas ihtiyaç duyulan şey, darbe girişimi hala atlatılmamışken darbecileri demoralize edecek bir 'darbenin kabul edilemez' olduğu şeklindeki düz ve açık bir destek mesajdı. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda; darbe girişimi, ciddi anlamda kanlı bir bilançoya sebebiyet vermesine rağmen tam olarak planlandığı gibi gece saat 3 sularında başlamış olsaydı ve hükümeti alaşağı etseydi dahi ABD'nin darbeyi tanımayı reddedip reddetmeyeceğinin tam olarak kestirilemediği söylenebilir[79].

Batı'daki birçok 'tank liberali'[80] tarafından 15 Temmuz başarısız darbe girişimi üzerine yapılan çok sayıda yorum, analiz ve ani açıklamalar açıkça gösteriyor ki eğer darbe girişimi başarılı olmuş olsaydı en azından bazı etkili yerlerde anında kutlanacaktı.

Tavsiyeler

Askeri okulların bu darbe girişimde yer alması[81] çok ciddiye alınması gereken bir durum. Hatırlayacak olursak, Ankara'daki Harp Okulu 1960 darbesinin başarılı olmasında çok etkili oldu. Bu okul, darbeden çok önce ciddi manada siyasallaşmıştı[82]. Darbeden sonra ise darbe öncesinden daha siyasal bir okul haline geldi. Hatta öyle ki, yeni askeri yönetim dahi söz konusu okuldan endişe duyuyordu[83]. Harp Okulunda subaylar 1960 darbesine katılmış ve kritik rol oynamışken neredeyse hiç kimse aynı yıl Deniz Kuvvetlerine bağlı okullardaki subaylara önem vermemiştir ancak burada yer alan subaylar da bir süre sonra darbenin çekiciliğine kapılarak kendilerini silahlandırmışlardı.

Tüm bu askeri okullarda darbe sonrası oluşan havayı kontrol altına almak; özellikle ordunun siyaset alanına dönük müdahaleci zihniyetinin askeri okullar aracılığıyla yayıldığı hatırlanırsa uzun vadede TSK'nın rehabilite edilmesi için anahtar görevi görür. Darbe girişiminden bu yana AK Parti, askeri okul kültürünü değiştirmek için çalışacağının sinyallerini veriyor[84]. Hükümet, bu okulları; müfredata, kadro kabulüne veya öğrenci kabul prosedürlerine göre yeniden yapılandırabilir ve eğitimin süresini değiştirebilir veya tam bir revizyon için geçici olarak kapatmayı seçebilir. Ordu içerisinden benzer bir dönüşümün gerçekleşmesine karşı bir direnç de beklenebilir. Dolayısıyla askeri okullarda yapılacak kapsamlı bir reform girişimi, çok kolay olmayacaktır.

Ayrıca hükümet, darbe girişiminin püskürtülmesiyle olası yeni bir darbe girişimini akamete uğratmak için geliştirilebilecek olan darbe-geçirmez (coup-proofing) yöntemler üzerine de düşünmelidir. Hükümet; uzun vadeli eylem planlarının bir parçası olarak darbe-geçirmez yöntemleri hayata geçirmeye, Başbakan Yıldırım'ın darbe girişiminden hemen sonra ima ettiği gibi İstanbul ve Ankara'daki askeri kışla, garnizon ve komutaların örgütsel anlamda yeniden yapılandırılmasından başlaması şarttır[85]. 15 Temmuz darbe teşebbüsüyle ilgili olarak tutuklanan ve darbe girişiminin bertaraf edilmesinden sonra tutuklanan çok sayıda general olmasına rağmen, söz konusu tutuklu kimselerin yalnızca Ankara ve İstanbul'da darbe girişimine izin veren üst düzey subaylar olmadığı akılda tutulmalıdır. Geçmişte, ordu kışlalarının Türkiye'nin en büyük şehir merkezlerinin kalbine olan yakınlığı, orta dereceli subayların bile birkaç saat içinde tankları sokaklara gönderebilmelerine, köprüler ve diğer önemli yerleri işgal etmelerine olanak tanımıştır.

Ordu, 1960 darbesinden sonra derin görüş ayrılıkları içerisindeyken ve buna bağlı olarak bölünmüş bir vaziyette iken ordu içerisindeki askeri cuntaların, askeri okulların ve akademilerin yardımıyla iki kez (ilki 22 Şubat 1962'de, ikincisi 21 Mayıs 1963'te) tüm devlet mekanizmasını ele geçirmesi an meselesiydi. Harp Okulu 1962 ile 1963 yılları arasında her iki darbe girişiminin operasyon merkezi haline geldiği halde, bu okulları Ankara'da değil de Ankara'ya birkaç saat uzaklıkta bir askeri bir kışla da olsalardı ne olurdu? Bu, darbecilerin koordinasyon problemlerini de arttırabilirdi[86]. Aynı şekilde zırhlı birliklerin başkent Ankara ve İstanbul'da kışlalardan çıkıp belli noktalarda konuşlanmasının zorluğu da darbecilerin koordinasyonunu etkileyen faktörlerden biriydi çünkü en nihayetinde 'tank

yoksa darbe de yoktur'. Aslına bakılırsa İstanbul ve Ankara gibi büyükşehirlerdeki askeri kışlaların yer değiştirmesinin 2005 yılından itibaren ara ara hükümetlerin gündemlerinde olması[87] ama bu dönüşümün bugüne sarkması bu konuya yönelik ihmalin derinliğini gösteriyor.

TSK'nın, uzun yıllardır üyelerini tüm coğrafi bölgelerden ve her sosyo-ekonomik tabakadan seçmesi büyük ölçüde doğru bir uygulamadır. Ancak ordu, bunu yaparken silahlı kuvvetler kadrolarını askerî, modern, laik ve batılı egemen normlara uygun hale getirme kabiliyetine dayanıyordu. Silahlı kuvvetler kadroları askeri hiyerarşide yükseldikçe, Batılı meslektaşları ile daha sık temas kurdular ve NATO karargâhında ya da misyonunda görev aldıkları için alışkınlıklarını ya da geleneklerini de değiştirmek zorunda kaldılar. Bu yanıyla Türk ordusu, Türkiye'de süren Batılı modernleşmenin başlıca itici gücü olmuştur. Bu yüzden ordunun, toplumun geniş kesimlerinden ayrıştığı ve sosyolojik gerçekliklere yabancı kalmasına bir anlamda izin verildi.

Ordunun iddia ettiği üzere halktan yana olduğu fakat aslında halka uzak olduğu gerçeğini değiştirmenin vakti gelmiştir. Şu zamanlar, bu boşluğu yani toplum ve ordu arasındaki yüzyıllık geniş makas aralığını ele almak için mükemmel bir dönem. Ordu şimdi topluma daha da yakınlaşmalı ve subayların, bir tehdit olarak görülmeden toplumun yaklaşımlarını ve değerlerini yansıtmasına ve temsil etmesine izin vermelidir. Hükümet aynı zamanda ordunun, kapılarını toplumun belirli kesimlerine kapattığı eski adetlerine dönmesine izin vermemek için dikkatli ve ihtiyatlı olmalıdır. Bu noktada; Gülencilerin ordunun içine sızmasının kabul edilemez boyutu, muhafazakâr görüşe sahip vatandaşların askeri okullara ve ordunun diğer kademelerine girmesini engellemek için kullanılmamalıdır. Ülkede kanlı bir darbe girişiminin yaşanmış olması, geçmişten beri orduya hâkim olan laik reflekslere yeniden kapı aralanmasının bahanesi olmamalıdır.

Uzun Vadeli

Darbe girişimden sonra ortaya çıktığı üzere dikkatleri toplayan Analizi Harbiyeli adında bir sosyal medya hesabının aslında bir general tarafından yönetildiği iddia edilmişti. O general, darbe girişimi başarıyla sonuçlanmış olsaydı Kırşehir'de Sıkıyönetim Komutanı olarak görev alacaktı ki darbe teşebbüsünde bulunan zanlılardan biri olarak yargılandığı mahkemede tutuklandı. Söz konusu sosyal medya hesabının aynı isme ait olduğu doğruysa şayet, Türkiye'de ordu yeni medyanın ve siyasetin etki gücü üzerine ciddi bir kavrayışa sahip olması gerekir. Kürt meselesi,

Türkiye'nin Suriye politikası ya da daha dar kapsamda iç siyasetteki kutuplaştırıcı ve hassas bazı konular hakkında halkı yanlış bilgilendirmeyi veya nefreti yaymayı amaçlayan sosyal medya hesaplarına sahip başka memurlar da var mı? Söz konusu sosyal medya hesapları demokratik anlamda işledikleri cürümlerden sorumlu tutulabilir mi? Söz konusu hesapları kimlerin kullandığı biliniyor mu? Buna benzer daha kaç sosyal medya hesabı var? Darbeciler tarafından kullanılan sosyal medya hesaplarını kimse takip etti mi? Silahlı kuvvetler, sosyal medyada doğrudan ya da dolaylı olarak hükümete karşı herhangi bir şekilde psikolojik bir algı operasyonunun gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini görmek için bu konu özelinde bir incelemeye tabi tutulmalı mıdır?

Bir darbenin, müdahaleci faaliyeti sona erdiremeyeceği, ancak daha da şiddetlendirilebileceği akılda tutulmalıdır. İşte tam da bu nedenle Emin Aytekin, 27 Mayıs 1960 darbesi sonrasında askeri yetkililerin "tehlikeli ve bulaşıcı devrim [darbe] hastalığından" etkilendiğini söylemişti[88]. Müdahaleci faaliyet, 1980 darbesi sonrasında da silahlı kuvvetlerin içinde kendisine yer buldu. Her ne kadar bu konu hakkında fazla bir şey yazılıp çizilmemiş olsa da bazı orta rütbeli subayların 1980 darbesinin ilk yıllarından sonra darbenin Amerikalılar tarafından görevlendirildiğini ve gayesinin de "siyasal İslam'ın" teşvik edilmesi olduğunu düşündüğü ortaya çıktı. 1990'ların başında ise, Türkiye'nin yıllar sonra yeniden bir kuşatma altında olduğu ve bununla mücadele edilmesi gerektiğine davetiye çıkaran ulusalcı bir düşünce akımı olarak 1. Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'nin yabancı işgali altındaki ahvaline referansla Kuvay-ı Milliye fikri öne çıkmıştı. Fakat bu düşünce, gerçek Kemalist ideallerin bakiyesi üzerine kuruluydu ve 1960 'Devrim'inin planlayıcıları tarafından bu düşüncenin gasp edildiği yönündeki şüpheler de henüz tam anlamıyla giderilmiş sayılmazdı. "Türkiye'de 27 Mayıs'tan önceki sol, uluslararası sosyalist mihrakların etkisi ve kontrolü altında kaldığı için ulusal olabilme şansını yakalayamamıştır."[89] Nitekim 1960 ve 1963 arasındaki dönemde meydana gelen karşı darbe girişimleri; 9 Mart 1971'de darbe planı önceden açığa çıktığı için engellenebilen sol yönelimli darbe girişimi ve birçok subay tarafından sol için ağır kayıpları temsil eden 1980 darbesi, siyasal İslam desteklenirken solun ulusallaşabilmesi açısından bu hissi güçlendirmişti. Emekli bir askeri kaynakla yapılan röportajda açığa kavuştuğu üzere solun etkisinin ordunun kritik pozisyonlarına dek yükselişi ABD tarafından yakından takip edilmekle birlikte ABD, karşıt bir güç ile bu yükselişe bir kısıtlamanın getirilmesi konusunda ısrarcıydı. Balyoz davaları, Askeri Casusluk Davası ve Ergenekon ile

ABD'nin de desteklediği bu ulusalcı karşıt güç bir anlamda engellenmek istenmişti. Ancak, söz konusu davalarda tutuklan general ve subayların (ve şimdi serbest bırakılan) birçoğu hala benzer fikirleri benimsemekte ve örneğin Türkiye'de demokrasinin olmadığını düşünmektedir ki bu anlamda askeri vesayetten şikâyet edilmesini de doğru bulmamaktadır. "Askeri vesayet" fikri ise, birçok kişi tarafından hala Türkiye'deki Kemalizmin son kalesi olan orduyu kuşatmak için kullanılan "çirkin bir araç" olarak resmedilmektedir[90].

Hemen hemen tüm Balyoz, Ergenekon ve 'Askeri Casusluk' hükümlülerinin serbest bırakılması ve Gülenci ağın, devlete daha derinden nüfuz edebilmek için Kemalistler aleyhindeki delilleri bir araya getirdiği şüphesiyle derin (ve haklı) bir şüphe altında olması işleri bir noktadan sonra karmaşıklaştırmaya devam edecektir. Kısacası; Balyoz, Ergenekon ve Askeri Casusluk Davaları subaylar üzerinde inanılmaz baskılar yaratmıştı. Fakat bahsi geçen siyasi davalar itibarsızlaştıkça, 'ordunun asimetrik bir saldırı altında olduğu' iddiası, sonrasında gelişen olaylar birlikte bir anlamda doğrulanmış oldu ve geçmişte yargılanan subaylar bugün için 'haklı' bir pozisyona taşındı. Davalar esnasında gözaltına alınan bir emekli tuğgeneral kendisiyle yaptığım görüşmede; 2015 yılı için, darbe girişiminin 'düşük ve orta pozisyonlarda ki subaylar açısında bir 'mayalanma sürecini' temsil ettiğini aktarıyordu (darbeleri olumsuz buluğunu ve tüm koşullarda önüne geçilmesini gerektiğini de ekliyordu)[91]. Tüm bu gergin süreçlerin yanı sıra ordunun yaygın olarak karşı çıktığı fakat pek dillendirmediği tabiri caizse ağızlara pelesenk olan çözüm sürecinin rafa kaldırılmasıyla PKK ile güvenlik güçleri arasında tekrardan baş gösteren sıcak çatışmalar ve PKK'nın saldırılarının yoğunlaşmasıyla kayıpların artmasına sebep oluyordu[92]. Bugün artık darbenin Gülenciler tarafından organize edilip gerçekleştirildiğine kesin gözüyle bakılsa da, bahse konu ulusalcı düşünceye yakın subayların da darbe girişiminde yer alıp almadığı bir olasılık olarak gündemde kalmaya devam edecektir. Nitekim bu olasılık doğruysa bile gözaltındaki subaylardan birinin mahkemeye sunduğu tanıklık ifadesi bunu açık bir şekilde ortaya koyuyor. Şöyle ki söz konusu tanıklık ifadesine göre darbe girişiminde yer alan bazı subaylar, Gülenci ağ ile yakından uzaktan alakası olmayan ve darbe girişimi kararının gerçekte nereden ve kimden geldiğini bilmeyen fakat kendilerine özel sebeplere sahip kimselerdi[93]. Balyoz Davası sanıklarından geçmişte tutuklu isimlerin serbest bırakılması ve darbe girişiminden sonra orduda önemli mevkilerde yeniden pozisyon alması[94] orduda

bir 'çatlak' oluşturacağı gibi ordunun kendi içerisindeki kolları arasında bir güç paylaşımı sorununu doğuracağı ihtimali kuvvetle muhtemel. Cumhurbaşkanı Erdoğan ve kabinede görevli kimi bakanlar 'ordu üzerinde çalışılacağı ve ordunun yeniden yapılandırılacağı' yönünde sinyaller vermiş bulunuyorlar[95]. Nitekim uzun vadeli planların bir parçası olarak Türk ordusunun selameti için içsel bir dengenin oluşturulması hayati bir önem taşıyor.

ABD'nin Türk silahlı kuvvetlerine, uzunca bir süredir başta komünizm olmak üzere radikalizm tehdidine karşı bir siper mahiyeti taşıyacak şekilde farklı anlamlar yüklediği yaygın olarak bilinmektedir. Ancak Demokrat Parti iktidarı ile Ak Parti dönemi bu noktada iki istisnaya karşılık geliyor. Zira bu dönemlerde çok sayıda subay, ABD'nin farklı art niyetleri olduğu fikrine yakınlaşarak TSK yerine bir anlamda yeni sayılabilecek ve İslami yönelimleri olan bu iki siyasi partiyi desteklemiştir. Bu durum birçok kez TSK'nın olası bir hükümeti devirme planını, orduyu ciddi sonuçlarla karşı karşıya getireceği düşüncesiyle sekteye uğratmıştır. Emekli bir generalle yaptığım görüşmede, TSK'nın 2007'den bu yana Cumhuriyetçilerle bir araya geldiği toplantıların yanı sıra Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanlığına aday gösterilmesine karşılık Genelkurmay Başkanlığı sitesinde yayınlanan not (e-muhtıra da denen) ile beraber kesinlikle hükümete karşı bir şeyler düzenlemenin peşinde olduğunu aktarıyordu. Ancak Türk ekonomisinin hızlı bir şekilde büyümesine bağlı olarak Ak Parti'nin sergilemiş olduğu yüksek başarı ve ABD'nin de hükümetin ekonomi politikalarının arkasında durması, böylesi bir girişimi ciddi anlamda kısıtlıyordu. Daha önce de bahsedildiği gibi ABD'nin Türkiye ile olan uzun vadeli ikili ilişkilerin olumsuz bir şekilde etkileneceği düşüncesiyle ulusalcıların ordudan tasfiyesini istediğinde Gülenciler; Balyoz, Ergenekon ve askeri casusluk davalarında ABD'nin tetikçisi olarak devreye girmişti. Ancak bugün ABD'nin, hükümete alternatif olarak hangi tarafı Türk-Amerikan ilişkileri çerçevesinde 'güvenli destek' noktası olarak göreceği merak konusudur[96]. Önümüzdeki aylarda şu sorularla muhatap olmamız muhtemel görünüyor: ABD, ordudaki seküler kesimlerle arasını düzeltebilecek mi veya bunu gerçekten isteyecek midir? Hangi koşullar altında eski yaralar onarılır ve ABD ile TSK arasındaki şüpheler ortadan kalkar? Böyle bir şey mümkün mü? Mümkün olması halinde bu, Türkiye hükümeti için bu ne ifade edecektir?

Son olarak, 'demokratik reformlar' darbe girişiminden sonra tekrar Türkiye'nin gündemine oturacak ve hatta başlıca odak noktası haline gelecektir. Ak Parti'nin kuruluşundan 2010 yılına dek geçen sürede, 'sivil-askeri reformlar' Türkiye'de her daim başlıca gündemi olarak yerini almıştı. Genelkurmay Başkanı'nın bir protesto biçimi olarak ordudan istifa etmesi, darbe olasılığını düşüren bir 'sivillerin üstünlüğü' olarak algılanmıştı. Yakın zamanda karşı karşıya okunan karmaşıklıklar ise hükümetin, askeri reformları uzun ve kısa vadeli gündemine tekrar almak zorunda olduğunu gösteriyor. Balyoz davasından yargılanan ve beraat eden (Em.) Amiral Semih Çetin'in de uyardığı gibi 'devlet-yanlısı generaller ve amiraller, Gülen örgütüne mensup subaylar temizlendikten sonra yerlerini almak ve hemen atanmak için hazır bir şekilde bekliyor değiller'[97]. Bu durum açıkça 'askeri fraksiyonlar arasındaki güç dengesizliği' meselesinin altını çizmektedir.

Referanslar

1- Bilgimiz dâhilindeki askeri müdahaleler sırasıyla şöyle sıralanabilir: 1960, 1962, 1963, 1971, 1980, 1997 ve son kertede 15 Temmuz 2016. Söz konusu müdahaleler arasında üç darbe girişimi mevcuttur.

2- 'Interactive Timeline of Turkey's Failed Coup Attempt', Al-Sharq Forum, Erişim Tarihi: 21 Temmuz 2016,http://www.sharqforum.org/2016/07/21/july-15th-coup/

3 - 'Evidence points to FETÖ terror organization in failed Gülenist coup attempt', Daily Sabah, Erişim Tarihi: 21 Temmuz 2016, http://www.dailysabah.com/war-on-terror/2016/07/21/evidence-points-to-feto-terror-organization-in-failed-gulenist-coup-attempt

4- Genelkurmay Başkanı Hulusi Akar, polise vermiş olduğu ifadede darbecilerin kendisini Gülencilerin elebaşı olan Fethullah Gülen ile görüştürmek istediğini doğruluyordu. 'Chief of Staff Akar Confirms in Testimony Putschists Wanted him to Speak to Gülen', Erişim Tarihi: 25 Temmuz 2016, Daily Sabah.

5- 12 Mart 1971 darbe girişimi, demokratik yollarla seçilmiş hükümeti koltuğundan eden askeri bir muhtıraydı. Ordu bunu yaparken, bir anlamda yaklaşmakta olan bir sol darbe girişimini de engellemişti. Darbenin en önemli icraatı, orduyu TSK içerisindeki "radikal sol" etkisinden temizlemek oldu. Bkz. Rıfkı Salim Burçak, Türkiye'de Askeri Müdahalelerin Düşündürdükleri (Ankara: Gazi Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Matbaası, 1988), s. 50. Çünkü bir bakıma karşı muhtıra niteliği taşıyan 12 Mart muhtırası, olası bir solcu darbe girişimini engellemişti ve tüm bunlar olurken her iki tarafın karşı karşıya gelmesi durumunda kayıpların olabileceği sıcak çatışmalar yaşanmadı.

6- 28 Şubat 1997 darbesi sırasında herhangi bir kaybın olmaması, darbenin esas itibariyle nasıl gerçekleştirildiği ile doğrudan ilişkiliydi. 28 Şubat 1997 darbesini yürütmek için oluşturulan askeri cuntanın benimsemiş olduğu kendine özgü yöntem, kan dökülmemesi gibi bir hedef taşıdığından herhangi bir kayıp da yaşanmadı. Ancak bu, darbenin şiddeti barındırmadığı ya da darbecilerin şiddete başvurmadığı anlamına gelmemektedir. Nitekim yüzlerce insanın; eğitim hakkının elinden alındığı, haksız soruşturmalarla karşı karşıya kalarak yargılandığı ve üniversitelerde icra ettikleri görevlerinden istifaya zorlandığı vb. örnekler kansız bir şiddete başvurulduğunu gösteriyordu.

7- Bill Park, 'Turkey and the Case of the Magical Vanishing Coup', War on the Rocks, Erişim Tarihi: 17 Temmuz 2016, http://warontherocks.com/2016/07/turkey-andthe-case-of-the-magical-vanishing-coup/

8- Edward Luttwak, "Why Turkey's Coup d'état Failed", Foreign Policy, Erişim Tarihi: 16 Temmuz 2016, http://foreignpolicy.com/2016/07/16/why-turkeys-coupdetat-failed-erdogan/

9- E. J Hobsbawm, (1969) 'How to Plot Your Takeover'. The New York Review of Books.

10- Naunihal Singh, Seizing Power: the Strategic Logic of Military Coups (Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press, 2014), s. 16.

11- Bkz. J.J. Wiatr, "The Military Regime in Poland, 1926-1939, in a Comparative Perspective" in Morris Janowitz and Jacques Van (Eds.) On Military Intervention (Rotterdam University Press, 1971, 65; Edward Luttwak, Coup D'etat: Practical Handbook (New York: Alfred A. Knopf, 1969; John Samuel Fitch, The Military Coup D'etat as a Political Process: Ecuador, 1948-1966 (Baltimore and

London, The Johns Hopkins University Press, 1977: 63), Numan Esin, Devrim ve Demokrasi: Bir 27 Mayısçının Anıları (Doğan Kitap, Mart 2005, p.55; ayrıca bkz. David C. Rapoport, "The Political Dimensions of Military Usurpation", Political Science Quarterly, 83 (4) (Aralık 1968), s. 551-572.

12- Alıntı, A.H. Kardar, Pakistan's Soldiers of Fortune (Lahore: Ferozsons Ltd, 1988), s. 283.

13- Robert Satloff, 'U.S. Policy Toward Islamism: A Theoritical and Operational Overview', Council on Foreign Relations, 2000, available at http://www.cfr.org/content/publications/attachments/Satloff.pdf, Erişim Tarihi: 1 Eylül 2015.

14- Michael F. Wuthrich, "Commercial Media, the Military, and Society in Turkey During Failed and Successful Interventions." Turkish Studies 11 (2) (Haziran 2010): 217–234.

15- Ömer Aslan, "'Unarmed' We Intervene, Unnoticed We Remain: The Deviant Case of 'February 28th Coup' in Turkey." The British Journal of Middle Eastern Studies 43 (3) (2016): 360-377.

16- Christine Fair, "The Pakistani Military's Changing Coup Playbook: Democracy is still on a leash in Islamabad." Foreign Affairs, at https://www.foreignaffairs.com/articles/pakistan/2013-03-14/pakistani-militarys-new-coup-playbook , 2013. Erişim Tarihi: 20 Nisan 2016; Ömer Aslan, 'Aided and Obligated: The Egyptian Military, a Network Coup and Its Aftermath', Al-Sharq Forum, Erişim Tarihi: 1 Kasım 2015, http://www.sharqforum.org/2015/11/01/aided-and-obligated-the-egyptian-military-a-network-coup-and-its-aftermath/

17- Ankara'da, emekli bir Generalle yapılan röportajdan, 2015.

18- İstanbul'da, emekli bir Generalle yapılan röportajdan, 2015.

19- Esin, 195, 333.

20- 'İşte Darbe Girişiminin Belgesi', Habertürk, Erişim Tarihi: 17 Temmuz 2016, http://www.haberturk.com/gundem/haber/1267846-iste-darbe-girisiminin-belgesi

21 - 'Erdoğan'a Suikaste Giden Askerlerin İfadeleri Ortaya Çıktı', Karar, Erişim Tarihi: 21 Temmuz 2016, http://www.karar.com/gundem-haberleri/erdogana-suikaste-giden-askerlerin-ifadeleri-ortaya-cikti-194359?utm_source=manset_20li&utm_medium=website&utm_content=manset_click&utm_campaign=anasayfa_ana_manset

22- Naunihal Singh, 'Why Popular Opinion Can't Predict a Coup', The Washington Post, Erişim Tarihi: 15 Eylül 2014, https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2014/09/15/why-popular-opinion-cant-predict-a-coup/

23 - Örneğin, Max Fisher and Amanda Taub, 'Turkey Was an Unlikely Victim of an Equally Unlikely Coup', the New York Times, Erişim Tarihi: 16 Temmuz 2016, http://www.nytimes.com/2016/07/17/world/europe/turkey-was-an-unlikely-victim-of-an-equally-unlikely-coup.html?_r=0

24- 'TSK, Darbe Girişimine Katılan Personel Sayısını Açıkladı', Ntvmsnbc, Erişim Tarihi: 27 Temmuz 2016, http://www.ntv.com.tr/turkiye/tsk-darbe-girisimine-katilan-personel-sayisini-acikladi,ns92udU75k2vw-1OlEK4gQ_

25- 'TSK, Darbe Girişimine Katılan Personel Sayısını Açıkladı', Ntvmsnbc, Erişim Tarihi: 27 Temmuz 2016, http://www.ntv.com.tr/turkiye/tsk-darbe-girisimine-katilan-personel-

sayisini-acikladi,ns92udU75k2vw-1OlEK4gQ_

26- 'Bakan Ala: Düzenlemeler Masada', Yeni Şafak, Erişim Tarihi: 28 Temmuz 2016, http://www.yenisafak.com/gundem/bakan-ala-duzenlemeler-masada-2501083

27- 'TSK, Darbe Girişimine Katılan Personel Sayısını Açıkladı', Ntvmsnbc, Erişim Tarihi: 27 Temmuz 2016, http://www.ntv.com.tr/turkiye/tsk-darbe-girisimine-katilan-personel-sayisini-acikladi,ns92udU75k2vw-1OlEK4gQ_

28- 27 Temmuz 2016 itibariyle en güncel istatistiki bilgilerin yer aldığı adres için bkz. http://www.ntv.com.tr/turkiye/tsk-darbe-girisimine-katilan-personel-sayisini-acikladi,ns92udU75k2vw-1OlEK4gQ?_ref=infinite

29- Örsan Öymen'in Doğan Akyaz'dan alıntısı, Askeri Müdahalelerin Orduya Etkisi: Hiyerarşi Dışı Örgütlenmeden Emir Komuta Zincirine (İletişim, 2002), s. 226.

30- Kim Yi Dionne, 'Anyone Planning a Coup Should Read This First', the Washington Post, Erişim Tarihi: 10 Eylül 2015, https://www.washingtonpost.com/blogs/monkey-cage/wp/2015/09/10/anyoneplanning-a-coup-should-read-this-first/

31- Brian Klaas, 'Why Coups Fail?', Foreign Affairs, Erişim Tarihi: 17 Temmuz 2016, https://www.foreignaffairs.com/articles/turkey/2016-07-17/why-coups-fail

32- Ahmet Er, 27 Mayıs'tan 12 Eylül'e... Hatıralarım, 2. Baskı. (Ankara: Alternatif Yayınları, 2003), s. 33-35.

33- Aydemir, T. (2010). Hatıratım. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

34- Ayşe Öncü, "Packaging Islam: Cultural Politics on the Landscape of Turkish Commercial Television." New Perspectives on Turkey 10 (Bahar, 1994): 13-36, 13.

35- Aslan, 2016, s. 371-373.

36- Serkan Oral'dan alıntıyla, 31; Gösterinin bu bölümü aşağıda verilen adresten izlenebilir https://www.youtube.com/watch?v=wMau8BCE1lc

37- Dionne, 2015.

38- Adnan Çelikoğlu, Bir Darbeci Subayın Anıları: 27 Mayıs Öncesi ve Sonrası (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, Mayıs 2010), s. 86-92.

39- Sinan Onuş, Parola: İnkılap, 27 Mayıs'ı Yapanlar Anlatıyor (Kaynak Yayınları, Temmuz 2003), s. 89-90; Sami Küçük, Rumeli'den 27 Mayıs'a: İhtilalin Kaderini Belirleyen Köşk Harekâtı (Mikado Yayınları, İstanbul: 2008), s. 89.

40- Kenan Evren, Zorlu Yıllarım- 1 (İstanbul: Milliyet Yayınları, Mayıs 1994), s.184-185.

41- Nevzat Bölügiray, Sokaktaki Asker: Bir Sıkıyönetim Komutanının 12 Eylül Öncesi Anıları (Milliyet Yayınları: 1989), s. 577-579; Yamak, 2006, s. 488.

42- Küçük, s. 95.

43- 'Evren'in Darbe Şifreleri', Habertürk, Erişim Tarihi: 16 Mayıs 2012, http://www.haberturk.com/gundem/haber/742674-evrenin-darbe-sifreleri

44- Tanel Demirel, Türkiye'nin Uzun On Yılı: Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, Mayıs 2011, s. 359).

45- Esin, s. 109.

46- Tevfik Subaşı, Bir Arpa Boyu -27 Mayıs 1960 İhtilalinin Gizli Tarihi (Karakutu Yayınları,

2004), s. 156; Küçük, s. 102.

47-'Basın Açıklaması', TSK, Erişim Tarihi: 21 Temmuz 2016, http://www.tsk.tr/BasinFaaliyetleri/BA_193

48- Osman Çakır, Nevzat Kösoğlu ile Söyleşiler: Hatıralar Yahut bir Vatan Kurtarma Hikayesi (İstanbul: Ötüken, 2010), 2.basım, s. 292; Sabri Yirmibeşoğlu, Askeri ve Siyasi Anılarım, 1.cilt (İstanbul: Kastaş Yayınevi, 1999), s. 343.

49- Christian Tribert, "We've shot four People. Everything's Fine." The Turkish Coup through the eyes of Its Plotters. Bellingcat, Erişim Tarihi: 24 Temmuz 2016, https://www.bellingcat.com/news/mena/2016/07/24/theturkey-coup-through-the-eyes-of-its-plotters/

50- Ahmet Yıldız, İhtilalin İçinden: Anılar, Değerlendirmeler (İstanbul: Alan Yayıncılık, Ekim 2001, s. 162-165; Abdi İpekçi ve Ömer Sami Coşar, İhtilalin İçyüzü (Uygun Yayınevi, yayın yeri belirtilmemiş, 1965, s. 58).

51- Acar Okan, İsmi Lazım Değil: Hatırladıklarım, Kırk Ambar (İstanbul: Ötüken, Ocak 2015, s. 59-66).

52- Aslan, 2016.

53-'TSK'nın 27 Mayıs 1960 Bildirisi', T24, Erişim Tarihi: 17 Eylül 2008, http://t24.com.tr/haber/tsknin-27-mayis-1960-bildirisi,7371

54- Esin, s. 117.

55- Samuel P. Huntington, Political Order in Changing Societies (New Haven and London: Yale University Press, 1968), s. 224.

56- Bir Türk Hava Mareşalinin bu konuda Pakistanlı bir diplomat ve valiye itirafı için bkz. Mohammad Aslam Khan Khattak, A Pathan Odyssey (Karachi: Oxford University Press, 2004 s.131.

57- Emin Aytekin, İhtilal Çıkmazı (Dünya Matbaası, 1967), s. 229.

58- Yirmibeşoğlu, s. 315, 467.

59- Aytekin, s. 50, 64.

60- Kemal H. Karpat, "Military Interventions: Army-Civilian Relations in Turkey Before and After 1980" in (ed. Metin Heper ve Ahmet Evin) State Democracy and the Military in Turkey in the 1980s (Berlin ve New York: Walter de Gruyter, 1988): 137-159, p.150.; ayrıca bkz. Ahmet Evin, "Changing Patterns of Cleavages Before and After 1980" in (ed. Metin Heper ve Ahmet Evin) State Democracy and the Military in Turkey in the 1980s (Berlin and New York: Walter de Gruyter, 1988): 201-215, s. 211.

61- Yirmibeşoğlu, 1999, s. 316.

62- Kenan Evren, Unutulan Gerçekler, Tisamat Basım, 1. Baskı, Ankara, Ocak 1995, s. 8-9; Ayrıca darbelerin siyasi partiler veya herhangi bir sosyal grupla özdeşleşmemesi hakkında bkz. Karpat'tan alıntı, Heper ve Evin (1988), s. 149-150.

63- Ahmet Bertan Nogaylaroğlu, Milli Görüş'ten Silivri'ye Bir General (İstanbul: İrfan Yayıncılık, Şubat 2015), s. 173-174, 178,180; Emekli Tuğgeneral Yılmaz Tezkan'ın hatırları; Hayatımdan İzler: Türkiye'de Asker Olmak Zor İştir (İstanbul: Ülke Yayınları, Haziran 2013), s. 345-346; İsmail Hakkı Pekin and Ahmet Yavuz, Asker ve Siyaset: Osmanlı'dan Günümüze Sivil-Asker İlişkileri (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2014), s. 112, 213.

64- Ankara'da, emekli bir Generalle yapılan röportajdan, 2015.
65- T24, Erişim Tarihi: 15 Temmuz 2016, http://t24.com.tr/haber/tsk-yonetime-el-koyuldu,350149
66- Aaron Stein, 'Inside a Failed Coup and Turkey's Fragmented Military', War on the Rocks, Erişim Tarihi: 20 Temmuz 2016, http://warontherocks.com/2016/07/the-coup-operation-and-turkeys-fractured-military/
67- http://www.tsk.tr/BasinFaaliyetleri/BA_193
68- Ali Fuad Başgil, 27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri, Trans. M. Ali Sebük and İ. Hakkı Akın, Çeltüt Matbaacılık, İstanbul, 1966), s. 152-153; Akyaz, s. 59.
69- Amy Austin Holmes, Social Unrest and American Military Bases in Turkey and Germany Since 1945 (New York: Cambridge University Press, 2014), s. 70.
70- Örneğin Amiral Vedii Bilget'in hatıraları, Girdap: 1968-1978 Sürecinde Türkiye'nin Sorunları Üzerine İnceleme (İstanbul: Kastaş Yayınevi, Temmuz 2002).
71- Laurence Lafore, "The Problem of Diplomatic Recognition" Current History; 1 Mart 1956; 30, 175; s. 155.
72- Küçük, s. 89.
73- Duane R. Clarridge (with Digby Diehl), A Spy for all Seasons: My Life in the CIA (New York: Scribner, 1997), s. 117. Clarridge, CIA'nın İstanbul istasyon şefiydi.
74- 1997 yılında Dışişleri Bakanlığı'nın günlük basın bildirisinde Dışişleri sözcüsünün Türkiye'deki gelişmeler hakkındaki yorumlarına verdiği yanıt için bkz. http://1997-2001.state.gov/www/briefings/9706/970616db.html ; ayrıca bkz. Galip Dalay, 'Yet Another Instance of Islamic Exceptionalism?' Huffington Post, Erişim Tarihi: 8 Temmuz 2016, http://www.huffingtonpost.com/galip-dalay/yet-another-instanceof-i_b_3560959.html
75- 'İncirlik Üssü'nün Darbeci Komutanı Tutuklandı', Yeni Şafak, Erişim Tarihi: 17 Temmuz 2016, http://www.yenisafak.com/gundem/incirlik-ussunun-darbeci-komutani-tutuklandi-2495340
76- Charles Stuart Kennedy, Kıbrıs'ın Lefkoşa'da kentinde bulunan ABD Elçiliğinin Başkâtibi olan Thomas D. Boyatt ile gerçekleştirdiği röportaj, 1967'den 1970'e kadar, Dış İlişkiler Sözlü Tarih Arşivi, Association for Diplomatic Studies and Training, Arlington, VA, www.adst.org , http://www.adst.org/OH%20TOCs/Boyatt,%20Thomas%20D.toc.pdf , s. 6.
77- Massimo Calabresi, 'How John Kerry Handled Turkey's Coup', Time, Erişim Tarihi: 19 Temmuz 2016,http://time.com/4412495/turkey-coup-john-kerry/
78- Nahal Toosi and Bryan Bender, 'Obama Rejects Military Coup in Turkey', Politico, Erişim tarihi: 16 Temmuz 2016, http://www.politico.eu/article/obama-rejects-military-coup-in-turkey-erdogan/
79- Nick Danforth, "If the Turkish Coup Had Succeded, Would Washington Have Played Along?" Foreign Policy, Erişim Tarihi: 19 Temmuz 2016, http://foreignpolicy.com/2016/07/19/if-the-turkish-coup-had-succeeded-would-washington-have-played-alongerdogan-turkey/?utm_content=buffer5f-0d6&utm_medium=social&utm_source=twitter.com&utm_campaign=buffer. Bu yazı, ABD'nin Türkiye'deki darbelere yaklaşımlarının tarihini veren birçok nüans içeriyor; 1997 darbesini atlıyor ama aynı boyutları tartışmaya açıyor.
80- Ungpakorn quoted in Michael K. Connors & Kevin Hewison, "Introduction: Thailand and the

"good coup"", Journal of Contemporary Asia, 38 (1) (2008): 1-10, s. 3.

81-http://www.karar.com/gundem-haberleri/vodafone-arenaya-boyle-girdiler-195600?utm_source=manset_2oli&utm_medium=website&utm_content=manset_click&utm_campaign=anasayfa_ana_manset ; http://www.sabah.com.tr/gundem/2016/07/20/62-kuleli-askeri-lise-ogrencisi-tutuklandi

82- Okan, s. 59-65

83- Okan, s. 83

84- 'Tüfenkci: Askeri okulların kapatılması dâhil yapısal adımları tartışıyoruz', Karar, Erişim Tarihi: 23 Temmuz 2016, http://www.karar.com/gundem-haberleri/askeri-liseler-kapanabilir-197158?utm_source=icerik_liste_4lu&utm_medium=website&utm_content=manset_click&utm_campaign=anasayfa_manset_4lu

85- 'Yıldırım: Cuntacıların elindeki uçakları engelleyin dedim komutanın biri yazılı emir yollayın dedi', Karar, Erişim Tarihi: 23 Temmuz 2016, http://www.karar.com/gundem-haberleri/komutanin-biri-yazili-emir-yollayin-dedi-197192?utm_source=manset_2oli&utm_medium=website&utm_content=manset_click&utm_campaign=anasayfa_ana_manset

86- Gohar Ayub Khan, Testing Times as Foreign Minister (Islamabad, Lahore & Karachi: Dost Publications, 2009), s. 60-61.

87-'Genelkurmay Ölçüsüz', Milliyet, Erişim Tarihi: 11 Aralık 2015, http://www.milliyet.com.tr/genelkurmay-olcusuz/siyaset/haberdetayarsiv/11.12.2005/138084/default.htm ; 'Sıkışan Karargaha 'Pentagon' Modeli, Sabah, Erişim Tarihi: 27 Ağustos 2012, http://www.sabah.com.tr/gundem/2012/08/27/sikisan-karargha-pentagon-modeli#

88- Aytekin, 1967, s. 156-158. Zeki İlter, Bir Ömür Boyu Askerlik 1919-1972 İstanbul: Kastaş Yayınevi, Mayıs 2003, s. 105.

89- Esin, s. 194.

90- Toygun Atilla, Sakıncalı Amiral (İstanbul: Kırmızıkedi Yayınevi; Yalçın Ergül, Bir Komutanın Not Defteri (İstanbul: Ka Kitap, 2014; Cem Gürdeniz, Hedefteki Donanma (Kırmızı Kedi, 2003); diğer generallerden yeni milliyetçilerin anıları arasında bu görüşler destekleniyor. Bkz. Edip Başer, Kanatsız Uçmak: Ana Babasız Çocukluktan Ordu Komutanlığına (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2014); Atilla Kıyat, Üç Yıldız Bir Penaltı (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2. ed, Ağustos 2010).

91-Yazarın İstanbul'da gerçekleştirdiği bir röportajdan, 2015.

92- 'Şehit Ağabeyi Yarbay Mehmet Alkan'dan Sert Sözler', Hürriyet, Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2016, http://www.hurriyet.com.tr/sehit-agabeyi-yarbay-mehmet-alkan-dagdaki-teroru-sehre-indirenler-bu-akan-kanlarin-sorumlusudur-40102494

93- "Darbeci Tuğgeneral Timurcan Ermiş: Fethullahçılar yaptı, bundan eminim", Star, Erişim Tarihi: 18 Temmuz 2016, http://haber.star.com.tr/guncel/darbeci-tuggeneral-ermisden-fetoculer-itirafi/haber-1126552

94-'Balyoz Sanığıydı, Marmaris'e Atandı', Doğan Haber Ajansı, Erişim Tarihi: 22 Temmuz 2016, http://www.dha.com.tr/balyoz-saniklarindan-albay-aykar-tekin-aksaza-atandi--_1287487.html ; 'Kumpas Mağdurlarına 'Acil Görev' Emri', Milliyet, Erişim Tarihi: 22 Temmuz 2016, http://www.milliyet.com.tr/kumpas-magdurlarina-acil-gorev--gundem-2281883/ ; 'Kumpas Mağdurları Geri

Geliyor', Odatv, Erişim Tarihi: 26 Temmuz 2016, http://odatv.com/kumpas-magdurlari-geri-geliyor-2607161200.html

95- 'Turkey's Erdoğan Promises 'New Blood' In Armed Forces After Post-Coup Shake-Up', Middle East Eye, Erişim Tarihi: 22 Temmuz 2016, http://www.middleeasteye.net/news/turkeys-erdoganpromises-new-blood-armed-forces-afterpost-coup-shake-2135498202 ; 'Tüfenkci: Askeri okulların kapatılması dâhil yapısal adımları tartışıyoruz', Karar, Erişim Tarihi: 23 Temmuz 2014, http://www.karar.com/gundem-haberleri/askeri-liseler-kapanabilir-197158?utm_source=icerik_liste_4lu&utm_medium=website&utm_content=manset_click&utm_campaign=anasayfa_manset_4lu

96- AK Parti hükümeti döneminde, ABD'nin Irak işgalinde kullanacağı bir kuzey cephesinin açılmasına olanak tanıyan kararın meclisten geçmemesine rağmen, Pentagon'un destek için Türk Silahlı Kuvvetleri'ne çağrıda bulunduğu unutulmamalıdır. Genelkurmayın buna destek vermemesi üzerine Wolfowitz, Türk generallerini Amerikan hükümetini hayal kırıklığına uğratmakla suçlamıştı.

97- '15 Temmuz Darbe Girişimi: İstihbarat ve TSK'da Değişim Nasıl Olacak?', BBC Türkçe, Erişim Tarihi: 23 Temmuz 2016, http://www.bbc.com/turkce/36875209

YAZAR HAKKINDA

Dr. Ömer Aslan, Al Sharq Forum uzman araştırmacılarından olup Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde öğretim üyesidir. Doktorasını Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi bölümünden alan Aslan'ın çalışmaları arasında Al Sharq Forum tarafından yayımlanan iki araştırma raporu ve hakemli akademik dergilerde yayınlanmış dört akademik makale yer almaktadır. Ordu ve Siyaset ilişkileri, Dış Aktörler ve Askeri Darbeler, Terör ve Radikalleşme alanlarında çalışmalar yapmaktadır.

AL SHARQ FORUM HAKKINDA

Al Sharq Forum; amacı, Şark bölgesi halklarının siyasal gelişimi, sosyal adalete kavuşması ve ekonomik refaha erişmesi için tarafsız araştırmalar yapıp buna dönük uzun vadeli stratejiler geliştirmek olan, bağımsız ve uluslararası bir kuruluştur. Al Sharq Forum bu hedefini; demokratik katılım ideali, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog, sosyal adalet ve kamu yararını gözeten araştırmaları teşvik ederek gerçekleştirmektedir.

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul / Türkiye
Telefon: +902126031815
Faks: +902126031665
E-posta: info@sharqforum.org

sharqforum.org

/ SharqForum

/ Sharq-Forum

ALSHARQ FORUM

Türkiye'de 15 Temmuz Başarısız Darbe Girişimi: Karşılaştırmalı Perspektiften Sebepleri, Sonuçları ve Olası Etkileri

15 Temmuz akşamı Türk silahlı kuvvetleri içerisindeki bir grup asker Cumhuriyet tarihinin yedinci darbe girişimine imza attı.

Darbe sonrası soruşturmalar; darbe girişiminin Gülen hareketine mensup subaylar — Türkiye tarafından 2014 yılında terör örgütü olarak belirlenen ve sadece Türkiye devlet yapısı içinde büyük bir temsile sahip olmayan, ama aynı zamanda güçlü uluslararası ağlara sahip gizli bir grup— tarafından başlatıldığına dair pek çok ayrıntıyı ortaya çıkardı.

Soğuk Savaş dönemi boyunca herhangi bir hükümeti devirmek ve gücü ele geçirmek için klasik tarzda başvurulan askeri darbelerin 4 temel özelliği bulunmaktaydı: Hız, gizlilik, yasa dışılık ve ana aktör olarak ordunun başı çekmesi.

منتدى الشرق
ALSHARQ FORUM
www.sharqforum.org